

DPN 5551

Title : दुर्गोपाख्यान / DURGOPĀKHYĀNA

Run. No. 6242

Cat. No. 74 रू

Micro. No.

Subject *आख्या* / *Religious narrative* Religion : Hindu / Bauddha

Language : Skt. / New. / Nep. / Skt. - New. / Maith. - New. / New. - Nep. /

Size in cms. 33.5 x 14 Folios 29 Lines (in a page) 12

Compl. / Incompl.

Chapt. / act /

Author / translator

Scribe / donor

Date: NS / SS / VS / KS

Ruler / place

Script : New. / Dev. / Bhuj. / Ran. /

Illus. :

Material : palmleaf / paper / thyasaphu / *one side yellow*

Condition : fine / damaged by worms, rats, water /

Beginning, colophon, post-colophon :

X
↓
इति श्री शिव वैवर्ते महापुत्रे प्रकृति खंडे भाग्यम् ॥ गुरु सैवादे दुर्गोपाख्याने एक
अष्टमोऽध्यायः ॥ ८९ ॥

असंगावसरेणव॥ नहिपुष्टोमनो न्यं वयं न जालवेष्टितं॥ अधुना विधिनादत्तौ विज्ञेयज्ञानसागरः॥ स
 पावियदियं वममनिला नकारिणी॥ ज्ञानसिंधो दीनवंधोमह्यं दीनाय सांप्रतं॥ दहिहि विज्ञानसारं भवपाद
 दनिधे॥ इत्युक्त्ववर्नं शुक्लाग्रहस्पृशानि गां गुह्यं॥ तानं कथिमुपादेने सति नुष्टः सनातनः॥ ॥ मुनिहवाव॥
 महोमहेंद्रमंगल्यमार्गेष्टुंष्टुमिहसि॥ आपातदुःखबीजं परिणामसुखावहं॥ स्वगर्भयातनायामपीडाखंड
 नकारणं॥ इष्यारसारद्वारं संसारवर्णभारणं॥ कर्मरक्षां कुरोद्देदकरणं दुःखकारणं॥ संतोषसंततिकरं प्रवरं
 सर्ववर्त्मनां॥ दानेन पुत्रावापि पुत्रेनातनादिना॥ कर्मण स्वर्गभोगादिसुखं भवति जिविनी॥ एवं काम्यकर्मणो वस्तुसंक्षिप्तं
 यत्नतः॥ अधुनेदं मोक्षबीजं सकलाभावस्वव॥ यत्कर्मसात्त्विकं कुर्यादशुक्लमितमेव॥ सर्वं कलार्पणं कृत्वा परोक्षं लक्ष्मीं नीय
 ते॥ सांसारिकारणमेतन्नु निर्वीणमोक्षदेविदुः॥ नेह निवेद्य वास्तुसेवा विरुद्धा॥ सेवां कुर्वन्ति ते नित्यं विधाय देहमुत्तमं॥ गो
 लोके वापि वैकुण्ठे तस्यैव सामानः॥ ह्रीं सेवादिरूपं च मुक्तिमिच्छन्ति वैष्णवाः॥ जीवमुक्ताश्च ते शक्रस्वकुलोद्धारकारिणः॥ श्रवणं
 कीर्तनं विस्तारं च तपादसेवते॥ वंदनं लवणं नित्यं भक्त्या नैवेद्यभक्षणं॥ चरणोदकपातं च तस्मिन् प्रजपतं तथा॥ इदं नित्यं बीजं सर्वेषामपि
 तं भवेत्॥ इदं मन्त्रं जपेत्तानंदं तं मन्त्रं जपेत्तमः॥ तद्गोप्यं संव्रजिः शंकलस्य साक्षात् सर्वतः॥ सज्जनराजसगुरुः सच वंधुसनापः॥ यो ददाति ह
 र्भक्तिं त्रेलोकेऽपि सुदुर्लभा॥ दर्शयेदन्ममार्गे वृष्टीकलसेवतं विना॥ सच नृशयस्यैव ध्वं तद्वधभाग्भवेत्॥ सततं जपतां कृष्णनाममंग

यौवकृष्णमन्त्रिपरायणे॥धर्मिष्ठानां वारिष्ठश्चैव तः पंचमो मनुः॥सुखश्च नृक्षुबो जेयो विष्णुभक्तिपरायणः॥आर्द्धदेवः सूर्यसुतो
 वैष्णवः सप्तमो मनुः॥सावर्णिः सूर्यनतयो वैष्णवो मनुसप्तमः॥नवमो दक्षसावर्णिः विष्णुवतपरायणः॥दशमो ब्रह्मसावर्णिः ब्र
 ह्मज्ञानविशारदः॥नतश्च धर्मसावर्णिः मनुरेकादशस्मृतः॥धर्मिष्ठश्च वारिष्ठश्च वैष्णवानां सदा ब्रवीती॥ज्ञानी नृक्षुबो सावर्णिः मनु
 श्चादशस्मृतः॥धर्मात्मा देवसावर्णिः मनुरेव त्रयोदशः॥चतुर्दशो महाज्ञाणि वेदसावर्णिरेव न॥पावदायु मनुः नो वैवेदात्मा
 तावदेव न॥चतुर्दशो ब्रह्मवेदज्ञाने ब्रह्मणेति नमुच्यते॥तावती ब्रह्मणो वापि सा च ब्राह्मी निशाग्रप॥कालरात्रिश्च सा ज्ञेया
 वेदेषु परिकीर्तिता॥ब्रह्मणो वासो राजन शुद्धः कल्पः प्रकीर्तितः॥एवं स प्रकल्पजीवी मा मार्कंडेयो महातपाः॥ब्रह्मलोका
 दधः सर्वलोकदधाश्च तत्र वै॥जायते नैव सहसा शंकरेण मुखनिना॥चंडाकी ब्रह्मपुत्राश्च ब्रह्मलोकंगता मने॥ब्राह्मी एतरी
 व्यतिननुश्च स सृजे विधिः॥तत्पद्मा ब्राह्मी नितायां च क्षुद्रपुत्रयुतं अने॥देवाश्च मुनयश्चैव तत्र दधाना दयः॥एवं त्रिशद्विवा
 एतै ब्रह्मणो माहा एव न॥वर्षादशमाशैश्च ब्रह्मसंवेधै वै वहि॥एवं पंचाशद्वेदगते च ब्रह्मणो नृप॥देन दिने नु प्रलयं
 वेदेषु परिकीर्तितं॥मोहरात्रिश्च स प्रोक्ता वेदविभिः परातनैः॥तत्र सर्वे प्रणष्टाश्च चंडाकी दिदिगीश्वराः॥आदिमावश
 वो रुद्रमुनीनां मानवा दयः॥अथ यो मुनयश्चैव गंधर्वा राक्षसाः॥मार्कंडेयो नो मशश्च ये वने विजीवितः॥इंद्रमुसश्च नृप

नि आकृपावश्च कल्पः॥नारी जंघो वरुश्चैव सर्वे नृक्षाश्च तत्र वै॥ब्रह्मलोकादयः सर्वलोकानां गालया कथा॥ब्रह्मलोकं ययुः स
 र्वे ब्रह्मलोकादयः कथा॥गते दिने दिने ब्रह्मलोकं च स सृजे पुनः॥एवं शताब्दपर्यंतं परमायुर्लेश्च ब्रह्मणः॥ब्रह्मणो च महाकलौ भवे
 नृप॥प्रकीर्तिता महा रात्रिः सा एव च परातनैः॥ब्रह्मणो च नृपाते च ब्राह्मणे घो लज्जुतः॥वेदमाता च सा वित्री वेदाधर्मो यस्य
 कथा॥सर्वे प्रणम्युश्च प्रकृतिं वशिं विना॥नारायणं प्रलीनाश्च विश्वस्था विष्णुवत्सथा॥कारागि नृक्षुः सह नी सर्वे रुद्र
 गणैः सह॥मृत्तुं जये महादेवे लेनीनाः स तनमो गुणः॥ब्रह्मणो च निपाते न निमेषः प्रकृते भवेत्॥नारायणस्य संप्रोश्च म
 हाविष्णोश्च विश्वितः॥निमेषांते पुनः सृष्टि भवेत् कल्पे च नृप॥कलो निमेषा हि नो निगुणः प्रकृते परः॥स एणां तां निमे
 षाश्च का ल सत्त्वा वयो मितं॥त निगुण स्य निमेष वाचं न रहितं स्य च॥निमेषाणं सहस्रेण प्रकृते दंडं अने॥प्रकृिः
 दंडा न्मिका लस्या वा सः प्रकीर्तितः॥मासां स्रंश दिना एतौ वर्षे चादश मासकैः॥एवं गते शताब्दे वषी कल्पे प्रकृते लेयं
 ॥प्रकृतां च प्रलीनायां न देव प्राकृतालयः॥सर्कः सहस्रसा वै कामहृदि लो प्रसूयया॥कलवक्षसि लीला व मृत्यु प्रकृ
 तिरीश्वरी॥शाक्ता वदंति तां दुर्गा विष्णु मायां सनातनी॥सर्वशक्तिरूपं च परां नारायणीं सती॥कुक्षौ हृदयानुदेवी च कल्प
 त्रिगुण मिका॥असायया मोहिनाश्च ब्रह्म विष्णु विवा दयः॥देव वातां महा लक्ष्मी पत्नी एवां वदंति ते॥यद्वं च म
 हा लक्ष्मीः प्रिया नारायणस्य च॥प्राणा धिष्ठा नृदेवी च प्रेक्षा प्रा णा धिकां वतं॥वायु से स यथां शक्ति निगुण स्य च॥नारा

मणश्चसंयुश्चसंहृत्यखण्डेनैववहन्॥ अहसत्सवरूपेवहृत्तेलीनाश्चनिर्गुणे॥ गोपागोप्यश्चमावश्चसुख्यश्चनाराधिप॥ सर्व्वेतीहा
प्रहृत्तावप्रहृतिप्रहृतिश्च॥ महद्द्विजोर्वितीनाश्चसर्व्वेनेक्षुडविद्यवः॥ महद्द्विजुप्रहृत्तावसाधेवंपामात्मीन॥ प्रहृतिर्योग
विज्ञाश्चश्रीहृत्तेनेत्रपत्रयोः॥ अधिष्ठानेचकारेवंमायमाधेश्वरोद्यया॥ प्रहृतेर्वीसंमावंमितंकातंयकिर्त्तितं॥ नावहृदावनेनि
डाहृत्तमपरामात्मनः॥ असुलान्ननत्येववहृत्शुद्धंशुक्लार्चिते॥ गंधचंदनमात्मातीवासुनासुभाहृते॥ पुनःप्रजागोरेनस्यसर्व्व
सुखिभवेसुनः॥ सर्व्वसर्व्वीयाहृताश्चश्रीहृत्तेनिर्गुणेविताः॥ तद्वदनंतस्यरण्यनञ्जानंतदर्शनं॥ कान्तनंतदुष्टातांवमहाप्रा
नकनाशनं॥ सन्नेत्रेकथितंसर्व्वयज्ञमनुंजयाहुतं॥ यथागममहाराजकिभयःश्रोतुमिच्छसि॥ ॥ सुयज्ञउवाच॥ कालान्ति
रुद्रोविश्वनांसहृतीचनमोगुणः॥ ब्रह्मणोनेवितीनश्चसत्तेमनुंजयशिवे॥ शिवोलीलोनिर्गुणेचे श्रीहृत्तेप्राहृतेतये॥ क
थंनवगुणेनांममनुंजयइतिश्रुतौ॥ कथंवास्तुप्रहृतिर्महाविष्णोःप्रहृतिर्योग॥ असंख्यानविदविश्वोनिवसंनियस्यलोमसु॥ ॥
सुनयाउवाच॥ ब्रह्मणोनेमनुकन्यासत्वरूपीचनिर्गुणे॥ मनुकन्याजिताशश्चक्षिवेनवगुणमताः॥ समनुनाजितःशत्रुःकल्ये
कल्येश्रुतौश्रुतं॥ शंभोतीरायणस्येवप्रहृतिश्चनाराधिपः॥ नित्यानालीनतानित्येनमायाननुवास्तवी॥ स्वयंप्रमानिर्गुणश्च
कालेनगुणःस्वयं॥ स्वयनारायणःशंभुर्भार्य्याप्रहृतिःस्वयं॥ नरंशस्तत्समःशश्चअथावहेःसुहृतिगवत्॥ येयेवब्रह्मणा
सृष्टारुद्रादिन्यादयस्तथा॥ कल्येकल्येःजितास्तेनेनश्चामनुकन्या॥ नशिबोब्रह्मणासृष्टःसन्त्यानित्यःसनातनःकति

या॥ जामेविता श्रीकृष्णेन सर्वाधेन यजिता॥ ध्यानासाधं दुर्गाधमभक्ता संसेव्य निर्गुणं॥ सुविरेण्यगोलोकं ययानि वरुजमनः॥ क
 पामयी च संसेव्य भक्तामो न्यविरेण्य॥ साप्रसू प्रमहविष्णोः सर्वशक्तिस्वरूपिणि॥ विप्रपादोदकं चैव पापव्याधिविनाशनं॥ सर्व
 तीर्थोदकसंभृतिमुक्तिप्रदं शुभं॥ विप्रो मानवरूपी च देवदेवो जगद्गुरुः॥ विप्रेण दत्तं द्रव्यं च भुंजते सर्वदेवताः॥ इमे वसुक्त
 विप्रश्च गृहीता तस्य यजने॥ जगाम गृहमित्यक्ता वाचा मेव त्वा एतरे॥ भक्ताश्च बुभुजे राजा विप्रपादोदकं शिवे॥ यजया मास विप्र
 च भोजयामास तत्परं॥ संवत्सरे व्यतीते नृनिर्मुक्तो व्याधितो नृप॥ आजगाम मुनिश्चैव सुतपां कल्पया प्रणीः॥ एधा यज्ञाविधा
 यं च स्तोत्रं च कवचं मनु॥ ध्यानं च सामवेदोक्तं तदौ तस्मै नृपाय च॥ एजन्निर्गम्य तां सीधुमि नृक्कातपसे मुनिः॥ जगाम स्वालयं
 दुर्गे निर्जगाम त्व ए नृपः॥ रुरुदुर्वीधताः सर्वे त्रि एत्र शोकमुर्धिता॥ भार्या वृत्य नृः प्राणान् पुत्रो राजा वधूवह॥ सुयज्ञपुष्क
 रगन्धर्वकारुण्येन प्रभ॥ दिव्यवर्षशतं एजाजगाम परमं मनु॥ नराददर्शगगने त्र्यम्बोपामेश्वरी॥ शनैर्दर्शनमात्रेण नि
 ष्यापश्च वरुवह॥ न त्याजमानुषं देहं दिव्यं मुनिर्दधारयः॥ सादेवितेन या ने एत्ने दनिर्मितेन च॥ नृपतीत्वाद्यगोलोकं स्तोत्र
 तुष्टाय योतया॥ एजाददर्शगोलोकं तया विजया पुनः॥ वेष्टितं पर्वते तेन वशतश्च गेण चाक्ष्ण॥ श्रीचंदावनसंयुक्तं एतमंडल
 मडितं॥ गोगोपगोपि त्रिकोः शोभिनेः परिशोभिने॥ एते द्रुशा निर्माणमडिरेः सुमनोहरेः॥ तोता विचित्रैश्च एजिनेश्च विजिने
 ॥ सप्तत्रिंशदुपवनेः कल्पवृक्षसमन्वितं॥ पारिजातकुमाकीर्णं वेष्टितं कामधेनुभिः॥ आकाशवन्मरिचीर्णं वर्तुलं चंद्राविव

तत्॥ अन्यर्द्धमपि वैकुण्ठान्यं वासकोटियोजनं॥ अस्यास्थितं निराधारं कुवमेवेश्वरोद्भवा॥ आत्माकाशशमनित्यमस्माकं च सुदर्ल
 मं॥ अहंता एयणेनं तो वलविमं हवि एह॥ धर्मैः सुदवि एह्यशो गंगालक्ष्मीसास्वति॥ त्वं विष्णुमाया सा वित्रि तुलसीवर्ण
 श्वाः॥ सननुमारः संदश्च नाना एयण वृषि॥ कपिलो दक्षिणो यजे वलपुत्राश्च योगिनः॥ पवत्रा वरुणश्चंद्रः सूर्यो द्यौकृता
 शत्रु हृष्टमंत्रो पाशकाश्च भा एतथाश्च वैश्मवाः॥ एभिर्दृष्टैश्च कोलो कोना मे दृष्टः कदाचनः॥ नि एमये वनत्रे व एव सीतास
 ने स्थितं॥ एवमात्माकिरीटैश्च भस्मितो नृभूषणैः॥ मुनिर्मतेः पीतवस्त्रैर्वह्निश्च विजिने॥ चंद्रो क्षितसर्वांगकिशोरगोपक
 पिणः॥ तवीनजलदश्यामेश्वेन पंकजलोचनं॥ शरत्पार्वणं च द्वाप्यमीषद्वाप्यमनोहरं॥ द्विभुजं मुलीहं लंभकानुग्रहाविग्रहं॥ स्वे
 दामयं पारं वलनिगुणप्रकृतेः परं॥ ध्यानासाधं दुर्गाधमभक्ता संसेव्य निर्गुणं॥ प्रिये द्वा दशगोपालैः सैवितं चेत चामरैः॥ वीक्षि
 ने गोपिकाहृदैः सस्मितैः सुमनोहरेः॥ पीडितैः कामवाणेश्च शश्वत्पुष्पिण्यो वनेः॥ वह्निश्चुक्रांश्चुक्राधारे एव भूषणभूषितैः॥ एष
 मेडलमध्यस्थं श्रीकृष्णं यथा एतत्॥ ददर्श एजातत्रैव एधया दर्शितं तदा॥ कृतं चतुर्भिर्वैदंश्च भूतिमद्रिर्मनोहरेः॥ एणिणीनो व
 एगोणीमतीव सुवनोहरे॥ श्रुतं वतं स संगीते मंत्रवक्रोत्थितं शिवे॥ निमया वसना तस्या प्रकृत्या सत्ययासह॥ शश्वत्पु
 जितपादाङ्गमखंडतुलसीदलैः॥ कच्छरीकुंकुमाक्षैश्च गधर्वदत्तवर्धितैः॥ हर्षाभिर्वाक्षभिश्च पाणिजानप्रस्तनैः॥ वि
 मलैर्विमलानोयेदत्रार्थैः निशोभिने॥ सुप्रसन्नं च तं च सर्वकारणकारणं॥ सर्वसर्वा न एन्माते सर्वजीवनं॥ सर्वधारप
 १ संसर्व

रं द्रं वल्लभोतिः सनातनं ॥ सर्वसंपत्सहस्रं वदन्तं सर्वसंपदं ॥ सर्वमंगलरूपं सर्वमंगलकारणं ॥ सर्वमंगलदेव
 वं मंगलानां मंगलं ॥ न दृष्ट्वा नृपतिं लोकोत्तमं स्वर्गं नृपतिं ॥ सांस्कृतिकः पुनः किं नृपतिं स्वर्गं नृपतिं ॥ परमात्मा
 दौ तस्मै श्रद्धां वल्लभा शिष्यं ॥ स्वर्गं निश्चलां सत्ता मत्ता कंच सुदुर्लभा ॥ एधा वल्लभ स्वर्गं कृतं कृतं वल्लभं ॥ गो
 पीभिः सप्रियाभिश्च सेवितां सनत्तमैः ॥ मंभासिता श्रीकृष्णं सत्तमैः नवपूजिता ॥ समुदिते नृपसहस्राभक्त्या वसं
 प्रमेण च ॥ आदौ एधां समुद्रार्थं पश्चात्कृतं वल्लभं ॥ एव दंतीति वेदेष्टु वेदविर्भः पुनर्नैः ॥ विषयं यं यं वदंति ये निंदं
 ति जगत्सु ॥ कृष्णप्राणाधिकप्रममयी शक्तिं च एधिकां ॥ ने पद्यं ते कालसूत्रे यावच्चंद्रादिकां ॥ भवती श्रीपद्महीना ए
 गिराः शतजम्बु ॥ इत्येवं कथितं दुर्गे एधिकां व्यानमुत्तमं सत्तमं सती भगवति वैष्णवी च सनातनी ॥ नायणी विष्णुमाया
 मूलप्रकृतिरीश्वरी ॥ मायया मां पृच्छंति सर्वज्ञा सर्वरूपिणी ॥ नृपतिं विधिदेवि वप एजानि स्म एव ॥ श्रुतं मिथुनिकि
 यः शैलकन्याभिधाधुना ॥ ॥ इति श्रीवल्लभदेवैर्नमो महाप्राणैः प्रकृतिरुदे एधिकां पाठ्याने हरी रीसंभादे कालादिति रूपं
 तामेकपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५० ॥ पार्वत्युक्तं ॥ श्रीकृष्णस्थिते मंत्रे पुष्पाकमीश्वर्यव ॥ कथं जगद् एधाया मंत्रं वल्लभं ५
 त्वा नृप ॥ किं विधानं च ध्यातं च किं लोत्रं कवचं वदिं ॥ कं मंत्रं च ददौ एजितां पद्मा पद्मं तीव्रं ॥ ॥ श्रीमहेश्वर उवाच ॥ हविष
 दिं भजामीति प्रश्रुतं निराजंति ॥ श्रीकृष्णप्राणिगोलोकं कल्याणधननी मुने ॥ इत्युक्तं वने एजं प्रतापवत्सुता नमः ॥ ततो वपाव

तल्लोकं प्राप्स्यसे वल्लभ ॥ नृपतिं विद्या न देवी भज एधां पान्तरं ॥ कृपा मयी प्रसादेन कीदृशं प्राप्तिं नृपतिं ॥ इत्युक्ता एधिकां मंत्रं
 ददौ तस्मै षडक्षरं ॥ आर्धोति वल्लभं तं महिजायां तने वच ॥ प्राणायामभूतशुद्धि मंत्रं नृपतिं तथैव च ॥ कं गंगासमेतं विधा
 नं वल्लभं ॥ लोत्रं कवचं तं च शिक्षया मासभक्तिः ॥ एजाने चक्रमेले वज्रपापमं मनुं ॥ ध्यातं वल्लभं देवोक्तं मंगल
 नां वल्लभं ॥ कृष्णं प्रजया मासप्राधान्येन येन च ॥ येन च पुरुवर्णाभां कोटिचंद्राभां समो ॥ शशस्वती वचंदास्यो शरत्
 कजलोचनां ॥ सुश्रोणिं सुनितां च पकं विधाधरां वरां ॥ मुक्तेयं किं विनिश्चैकं दत्तं पत्निमनोहरं ॥ इषधा स्य प्रसन्ना भो भक्ता
 नुग्रहकारणं ॥ वहिः शुद्धं शुका धाती एतन्मालाविभूषितां ॥ एतन्मालावलय एतन्माला रंजितां ॥ एतन्मालावलय एतन्माला रंजितां ॥ एतन्मालावलय एतन्माला रंजितां ॥
 मेराव ॥ सूर्यप्रभाद्यदि ते नगं स्थलं विराजितां ॥ विधुती कवरीभारं मालतीमात्मभूषितं ॥ कृपा विद्या न देवी च गजेन्द्रमैद
 गामिनी ॥ गोपिभिः सुप्रियाभिश्च सेवितां सिद्धतामरे ॥ कृष्णो विंदभिः सार्द्धं मधुसूदनं विंदतां ॥ सिद्धा विंदतां वाहसीमं
 ताधः स्थलोत्तमं ॥ तितं सुपतां भक्ता कृष्णं परमात्मना ॥ कृष्णलोभाय संयुक्तं कृष्णप्राणाधिकं वरां कृष्णप्राणाधिदेवी च वि
 गुणां च पान्तरं ॥ महद्विष्णुविधात्रिंशदत्रिंशत्सर्वसंपदं ॥ कृष्णभक्तिप्रदां ज्ञातां मूलप्रकृतिमीश्वरी ॥ वैष्णवी विष्णुमाया
 य कृष्णप्रेममयी शुभा ॥ यममंडलमध्यास्था एतसिंहासने स्थिता ॥ एषा एषा स्वर्ग्युता एधां एषा स्वर्गाभिजे ॥ ध्याता पुष्पं म

द्विदत्तां पुनर्ध्यायेज्जगत्सु ॥ दद्यात्पुनर्ध्यात्वा सोपचा एणिषोडश ॥ आशने वसने पाशमयं गंधाहुलेपने ॥ धूपं प्रदीपं पुष्पं च
 स्नानीयं वस्त्रभक्षणं ॥ ना नायकारैर्नैवैशंतां दत्तं वासिने जलं ॥ मधुपर्कं रत्ननल्पमुपचा एणिषोडश ॥ पुन्ये कवे दमेत्रेण दत्तं भक्ता
 वभूता ॥ मंत्रांश्च धूपं तांडुर्गे वेदोक्ता सर्वसंमतान् ॥ एतन्मार्गीकां विनिर्मितं विश्वकर्मणः ॥ बहिर्वासनं रम्यं एधे पूजा सुगन्ध
 तां ॥ अमृत्य एतद्वित्तममृत्यं सख्यमेव च ॥ वह्निश्रुतिर्मितं ववसने देवि गृह्यतां ॥ सुदन्तसारपात्रस्थं सर्वनीर्थं दक्षशुभं ॥ पा
 दपुष्पांस्तार्थं च वारिपाशं प्रगृह्यतां ॥ दक्षिणवर्त्तं संखस्थं सुद्वीपुष्पचंदनं ॥ पुनः पुनः नीर्थनीर्थं एधे ॥ धूपं प्रतिगृह्यतां ॥ पार्थिव
 उद्यं संपन्नमनीव सुभीकृतं ॥ मंगलार्हं पवित्रं वाधे गंधं गृह्यामहे ॥ पाणिजातपुष्पं च गंधं चंदनं च वित्तं ॥ अनिवसौ रम्यं गृह्य
 तां पामेश्वरी ॥ सुगंधांस्तु क्रीडार्णं सुलिखं सुमनोहरं ॥ विष्णुनेलसमायुक्तं स्नानीयं देवि गृह्यतां ॥ अमृत्य एतन्निर्माणं केचन वत
 याचिने ॥ शंखं सुशोभनं एधे गृह्यतां भूषणं मम ॥ अंधकारमध्वजममृत्य एतदुज्जलं एतदुदीपशोभाद्यं गृह्यतां परमेश्वरी ॥ श्रीखं
 उदार्णं सुलिखं कल्लुं कुंकुमान्वितं ॥ सुगंधि युक्तं देवेशि गृह्यतां मनुलेपने ॥ वृक्षनिर्घासं संपन्नं पार्थिव उद्यं सुभं ॥ ज्वलदग्नि
 सिद्धाप्रतं धूपं देवि प्रगृह्यतां ॥ कालदेशोद्भवं पक्कलवैवल्लुकादिकं ॥ परमानंदमिश्रान्नं नैवैशं देवि गृह्यतां ॥ नादत्तं
 च वारम्यं कपरादिमुवाचिने ॥ सर्वभोगाधिकं स्वादुतां दत्तं प्रतिगृह्यतां ॥ असने एतन्पात्रस्थं सुखादु सुमनोहरं ॥ मया निवे

दितं भक्ता गृह्यतां परमेश्वरी ॥ त्रैलोक्यं निर्माणं वह्निश्रुतां सुकाचिने ॥ पुष्पचंदनचक्रां पथं कं देवि गृह्यतां ॥ एवं संपन्नं देवेशी द
 द्यात्पुष्पां जलित्रये ॥ यत्नेन पूजयेद्देवी तापीकाष्टो वने वृत्ती ॥ गादिक्रमयोगेन दक्षिणवर्त्तं नृपिये ॥ भक्ता पंचोपचा एणिषोडश
 परिवारिकाः ॥ माता वती पर्वदत्ते वह्नि कोणे च माधवी ॥ दक्षिणे एतन्मातां च सुशीलां नैऋते सति ॥ पश्चादले शशिकलां पाणिजातां
 वसुधैव कुटुम्बकम् ॥ पश्चादनी मुनीं च एशां यो सुदीनथा ॥ सुधिका मातनी पद्ममाता दत्ता वने वृत्ती ॥ परिहारां च कुटुम्बे सामवेदोक्तमेव च
 ॥ त्वं देवि जगतां मातृविष्णुमाये सनातनि ॥ कृष्णप्राणाधिको देवि कृष्णप्राणाधिका शुभे ॥ कृष्णप्रेममयी शक्तिः कृष्णसोभाग्यरूपि
 नी ॥ कृष्णभक्तिप्रोत्साधनमस्मि मंगलप्रदे ॥ अथ मेशफलं जन्मसार्थं कंजीवने शुभे ॥ पूजिता सिमया सा च या श्री कृष्णेन पूजिता
 ॥ कृष्णवक्षसि सा एवा सर्वसोभाग्यसंयुता ॥ एते एतेश्वरी रूपा वृंदा वृंदा वने वने ॥ कृष्णप्रिया च गोलोके तुलसी कानने ॥ थवा ॥
 चंदावली कृष्णसंगे क्रीडा चंपककानने ॥ चंदावली चंदनवने शतशृंगेशती सति ॥ विरजादर्पहृत्तीव विरजान्तरकांतने ॥ पंचाव
 ती पद्मवने कृष्णकृष्णसरोवरे ॥ भद्रा कुंजकुटीरे च काष्ठा च काम्पके वने ॥ वैकुंठे च महालक्ष्मी वीणी नागायणे वने ॥ श्रीरोदेसी
 धुकं न्यात्रमर्त्यं लक्ष्मीर्हिरप्रिया ॥ सर्वस्वर्गे सर्वतश्मीर्दिवदुःखाविनाशिनी ॥ सनातनी विष्णुमाया दुर्गा संकरवक्षसि ॥ स्वावि
 विविदेदमाता च कलयावल वक्षसि ॥ कलयाधर्मपत्नी नंत्रानाया एण प्रभुः ॥ कलया तुलसी चंदावली चंदावली ॥ रोमक
 पोद्गवागोप्यः कलांशो रोहिणी रानी कला कलांशरूपा च शतरूपा शवीरिनि ॥ अदिनिर्देवमाता च कलांशो रोहिणी ॥ देव्यश्च

मुनिपत्यश्चत्तकला कलयामुभे ॥ कलभक्तिं कलदास्यं देहि मे रुच्यं प्रजिते ॥ एवं कला परिहारं स्तुत्वा च कवचं पठेत् ॥ एतन्
 तं च स्तोत्रं च भक्तिदास्यं प्रदं शुभं ॥ एवं नित्यं पठयेद्यो विष्णुतुल्यः सभाते ॥ जीवन्मुक्तस्य पुनश्च गोलोकं यानि निश्चितं कानि
 कार्त्तिकीर्णमायानुवाच ॥ यः पठयेद्विदे ॥ एवं क्रमेण पुनर्यजस्व फलं भवेत् ॥ परमेश्वर्यं पुनश्च इह लोके स पुण्यका
 रं ॥ सर्वपापविनिमुक्तो यान्ति विष्णुमडि ॥ आश्चर्यं वक्रमेणैव एष वृत्तवत्नेवने ॥ स तासां प्रजिता एवा श्रीकृष्णेन पु
 पुण्यनि ॥ संप्राप्तानां द्वितीये च एवमेव क्रमेव च ॥ तद्योरेण वसं प्राप विधानं विदमानं ॥ तास्य लो महत्तक्ष्मी प्रापयां
 पद्मभाते ॥ विलोक्ष्योदयायां च प्राप सिंधुः पुतां तथा ॥ मृतायं दक्षकन्यायां मया कृष्णाय पुण्य ॥ त्वमेव दुर्गा संप्राप्त
 प्रजिता पुष्करे वसा ॥ अद्विनि कश्यपः प्राप चंद्रः संप्रापते हिंसी ॥ कामो जीव संप्राप धर्मो मूर्तिप्रतिवृतां ॥ देव्यश्च सुन
 यश्चैव यां संप्राप्य निवृताः ॥ संप्राप्य द्यौरेव धर्मार्थं काममोक्षकं ॥ एवं पुना विधानं च कथितं सुतं वंश्च ॥ ॥
 श्रीमहादेव उवाच ॥ एकदा मानिती एवावभवादर्शनाप्रभोः ॥ संप्राप्य तु लक्ष्म्या च गोप्यां च तुलसीवने ॥ सा संहृत्य स
 मूर्तीश्च कलासर्वीश्च लीलय ॥ सर्ववस्तु देवाश्च ब्रह्मविष्णुशिवादयः ॥ प्रष्टुं श्रयीश्च निःश्रीकामाया हीना ह्युपदना ॥ ७
 तेव सर्वे समातो वा श्रीकृष्णं शरणं ययुः ॥ सोषाक्षो त्रेण संतुष्टः स्तात्वा संप्रजातां शुचि ॥ तु ह्यचपामासा सर्वेषां
 एधिकां सति ॥ ॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥ एवं मेव प्रिया हं नेप्रे मे दमेव नेमयी ॥ उच्यते मपिका पथैव यतं नेवानने ॥

हे कृष्ण त्वममप्राणा जीवमान्यति सांप्रतं ॥ यद्ब्रूहि नित्यं प्रेम्णा यसां प्रतनं नु नोगतं ॥ न स्मात्ते सर्वमा लोकं च वने जगदं विदे ॥ सुर
 धारं वदयं स्त्रीजातीनां च सर्वतः ॥ अस्माकं वचनं सत्यं यद्वीमिति न कुर्वी ॥ पंचप्राणाधिदेवित्वं एवाप्राणविकेति मे ॥ शक्रा
 नाक्षिनाक्षि तुं ताश्च यांति प्रणखयाविता ॥ विताधिष्ठातृदेवि चको वा कुत्र च जीवति ॥ महिद्वि लोच्यमाना त्वं मूलप्रकृतिरीश्व
 री ॥ सगुणायो च कलया निर्गुणाय मेव हि ॥ ज्योतिरूपानि एका एव कानुग्रहविग्रहा ॥ भक्ता नो ह्यिरे श्वित्रा नाना मूर्तीश्च
 विभ्रती ॥ महालक्ष्मीश्च वैकुण्ठे भारती च सताप्रसूः ॥ पुण्यक्षेत्रे भारते च सती च पार्वती तथा ॥ तुलसी पुण्यरूपा च गंगा भुव
 नपार्वति ॥ ब्रह्मलोके च सा वित्री कलया त्वं वसुधा ॥ गोलोके एधिका त्वं वसर्गोपालिकेश्वरी ॥ न्याविता हं निजविश्वशक्त
 सर्वकर्मसु ॥ शिवः शक्तस्त्वया शक्राशक्तस्त्वया विना ॥ वेदकत्री स्वयं ब्रह्मा वेदमाता त्वया सह ॥ नायणस्त्वया लक्ष्म्या जग
 त्माता जगन्पति ॥ फलं ददाति यज्ञश्च त्वया दक्षिणया सह ॥ विभर्त्ति सखिं शेषश्च त्वां कृत्वा मस्तके भुवं ॥ विभर्त्ति गंगारूपा त्वं म
 द्विगंगाधरः शिवः ॥ शक्तिमत्र जगत्सर्वं शत्रु रूपं त्वया विना ॥ वक्रा सर्वं त्वया वारणा मृतो मूकस्त्वया विना ॥ यथा मृता घटं
 कर्तुं कुलातः शक्तिमासदा ॥ सृष्टिं सृष्टुं तथा हं त्रयं कृत्वा त्वया सह ॥ त्वया विना जडश्चास्माना हं सर्वत्र शक्तिमातृ ॥ सर्वेश
 क्तिस्वरूपा त्वं क्षमा गच्छ ममानिकं ॥ ब्रह्मो त्वं दाहिका शक्तिनाग्निस्तत्र त्वया विना ॥ शोभास्वरूपा चंडे त्वं त्वो विता सतं

सुंदरः॥प्रभासकृपास्वैर्येतांविना न स भानुमान्॥न कामः कामिनिवंधुस्वयारत्याविताप्रिय॥इत्येवैतवनेकृत्वातासंप्रापजगत्सु
 भुः॥देवावरुःसश्रीकाःसभयोशक्तिसंयुताः॥सश्रीकेवजगत्सर्वेवभूवशोलकैत्यके गोपीपुण्यश्रुगोलोकोवभूवनस्यसादनः
 एजाजगामगोलोकमिदंरुत्वाहृषियं॥श्रीकृष्णंनक्तुत्वात्रेराधायायःपठेत्॥कृष्णभक्तिंवरदत्तस्यैवप्रोतिनसंशय
 ॥श्रीविद्देवःशृणोतिमासमेकंविदंश्रुते॥अविष्टभनेभार्योहृत्वाविघ्नंशतंशतं॥भार्योहीनोभाग्यहीनोवर्षमेकंशृणो
 ति यः॥अविष्टभनेभार्योसुखीनासुंदरीषती॥पुरामयावत्तं प्राप्तालोत्रेणनेनपार्वति॥मृतायोदक्षकन्यायांभाग्ययाप
 मात्मनः॥लोत्रेणनेनसंप्राप्तावित्रीवल्लणपुत्रा॥पुण्डरीकसखःशामात्रित्रीकेदेवताकुले॥लोत्रेणनेनदेवैस्तेःसंप्राप्ता
 श्रीःसुदुर्ध्वा॥शृणोतिवर्षमेकंवपुत्राथिलभतेसुतं॥महाव्याधितोगमुक्तेभवेत्तोत्रप्रसादनः॥कार्त्तिकीपुर्णिमायांतुता
 संप्रजापठेत्तुयः॥अवतांदियाप्रोतिराजस्यफलंभवेत्॥नशिष्टोतिवेत्तोत्रेस्वामिसोभाग्यतांलभेत्॥भक्त्याशृणोति
 यस्तोत्रेवंधतोमृचतेकुर्वे॥नित्यंपठति यो मन्त्राएधांसंप्रजाभक्तिः॥संप्रजातित्रगोलोकंनिर्मुक्तोभववधत्॥ ॥ई
 ति श्रीवल्लवैवर्तेमहापुराणेनारायणनारदीयेप्रकृतिखंडे शिवदुर्गासंवादेराधिकोपाख्यानेराधापूजास्तोत्रकथनं नाम द्विपं ८
 त्रशतमोऽध्यायः॥ ॥पार्वत्युवाच॥पूजाविधानंस्तोत्रचक्रंतेवचक्रमन्यदुनेप्रभो॥अधुनाकवचंकुहियोव्यामित्वस्यसाद
 नः॥ ॥श्रीमहेश्वर उवाच॥शृणुवक्ष्यामिदुर्गेत्वंकवचंपामादुते॥पुरामह्यंनिगदिनैर्लोगैकेपरामात्मना॥अतिगुह्यतमं

तत्सर्वमत्रोद्यविग्रहं॥यद्वत्पाठनाद्व्यासंप्रापवेदमातं॥यद्वत्पाठनवत्समीसर्वमात्रसुद्वेश्वरि॥नारायणश्चयद्वत्समी
 हलक्ष्मीमवापसः॥यद्वत्पापामात्माच निर्गुणःप्रकृतेःपारः॥वभूवशक्तिमात्रकृष्णःसृष्टिसृष्टुप्राप्तुः॥विष्णुःप्राप्तावय
 द्वत्संप्रापसिंधुकनका॥शैवीविभक्तिवलांडेभूद्वैसर्षपवशतः॥तेमकंमेघप्रत्येकंवल्लांशानिमहाविष्टा॥विभक्तिंधा
 रणाश्चसर्वीधारेवभूवसः॥यद्वाएणापठनाकर्मसाक्षीवसर्वतः॥यद्वाएणाकुवेष्टधनाध्यक्षश्चभाते॥इंद्रःसुरा
 णामीशश्चपठनाकारणाशतः॥रुमाणामनुरीशश्चपठनाकारणाशतः॥श्रीमांश्चयद्वत्समीराजस्यचकासः॥स्वयंस्वयं
 स्त्रिलोकेशःपठनाकारणाशतः॥यद्वत्पाठनादग्निर्जगत्पतंकरेतिच॥यद्वत्पाठनातिवातेयंपुत्रातिभुवनत्रयं॥यद्वाएणा
 त्वतंत्रश्चमृत्तुश्चतिजंतुसु॥त्रिःसप्तकृत्वातिःक्षत्रोचकाचवसंधरा॥जामदमश्चरामश्चपठनाकारणाशतः॥पयोसमु
 दंयद्वत्पाठनाकुंभसंभवः॥सतकुमारोभगवान्यद्वत्पाठनातिनांगुलः॥श्रीवत्सुकौचनौकौचनरायणवृषी॥यद्वत्पा
 ठनात्सिद्धोवशिष्टोवल्लपुत्रकः॥सिद्धेशकपिलोयस्माश्चस्माश्चःप्रजापतिः॥यस्माद्गुश्चमांश्चैस्त्रिकर्मःशेखंविभक्तिं
 च॥सर्वीधारेयनोवासुर्वदनःपवनोयतः॥श्रुतानादिकानिश्चापियमःसास्त्रायतःशिवे॥कालंकालाग्निरुद्रश्चसंहर्ता
 जगतांयतः॥यद्वत्पाठोःसिद्धःकल्पप्रश्चप्रजापतिः॥कपुदेवसुतोप्रापवेकानंशांवनक्तलो॥पुरास्वजायाविद्देवदुर्वासा

मुनिपुंगवः॥ संप्रापएसः सीतावएवणेन हृतोपरा॥ पुनरुलक्षसंप्रापमदयंतीयनसनी॥ शोखदुडो महावीरो देव्यातामीश्वरो
 यतः॥ हृषोवहनिमाङ्गैयतोहिगहजोहरे॥ सर्वसंप्रापसं सिद्धिं सिद्धाश्चमुनयः सुराः॥ यद्वत्काचमहातश्मीः प्रदन्नि सर्वसंप
 दां॥ स एव नित्यतां श्रेष्ठायतः क्रीडावती रती॥ सवित्रीवेदमाताचयतः सिद्धिमवाप्नुयान्॥ सिद्धकन्यामर्त्यलक्ष्मीर्यतोविष्णुम
 पसा॥ यद्वत्तातुलसीपुतागंगाभुवनपावनी॥ यद्वत्तासर्वसत्त्वाशासकीधारावसुधा॥ यद्वत्तामनसादेवि सिद्धाच विश्वप्री
 ता॥ यद्वत्तादेवमाताचविष्णुपुत्रमवापसा॥ पतिव्रताच यद्वत्तालोपासुद्राप्यठंधनी॥ लेभेचकपितं पुत्रदेवकृतीयतः सती
 ॥ प्रियव्रतोन्नतपादौसुनोप्रापवनप्रसूः॥ त्वमाताचपिताप्रापत्वमेवप्रदन्तिपुतां॥ एवं सर्वे सिद्धगणाः सर्वेश्वर्यमवाप्नु
 ॥ श्रीजगत्संगलत्पात्पकवचस्पृजापति॥ ऋषिश्चंद्रोत्पगायत्रीदिवोरसिश्चरख्यं॥ श्रीकृष्णभक्तिसंप्राप्तौ विनियोगः प्रकि
 र्त्तितः॥ शिष्याय कृष्णभक्ताय ब्राह्मणाय प्रकाशयेत्॥ शठाय पराशिष्याय दत्तामृत्युमवाप्नुयान्॥ एतदेव शिरोदेयं कवचं
 प्रिये॥ कटे धृतमिदं भक्ता कृष्णेन परमात्मना मया हृदयगोले केवलं एव लिखितं पुनः॥ आराधने निवर्तुं ते वद्विज्ञायां तमे
 वच॥ कृष्णोपाखितो मंत्रः कल्पवृक्षः शिरोवतु॥ आर्हो श्री एधिकारं ते वद्विज्ञायां तमेव वच॥ कपाले नेत्रयुग्मं च श्रीत्रयुग्मं
 सदा वतु॥ आर्हो श्री एधिकारं ते वद्विज्ञायां तमेव वतु॥ मस्तके केशसंघाश्च मंत्रा एजः सदा वतु॥ एतदेति चतुर्थो नैव हि

कांतो न मेव च॥ सर्वसिद्धिप्रदः पातुकर्पोलं नाशिकां मुखं॥ ह्रीं श्रीं कृष्णप्रियां तं कंठपातु नर्मतिकं॥ ओं एं ऐं ईं नैपा
 तुल्लं धनमौमिकं॥ ओं एं ऐं सधितोषितैस्त्रहाष्ट्रं सदा वतु॥ वृंदावनविनासि मे स्वाहा वक्षः सदा वतु॥ वृंदावनविलासि
 मे स्वाहा पातु नितेवकं॥ नुलसीवर्षासि मे स्वाहा वाङ्मसदा वतु॥ कृष्णप्राणाधिकारं तं स्वाहा तं प्रणावादि कं॥ यासु युग्मे य
 सर्वो गं सतं पातु सर्वतः॥ एधा रक्षि नु प्राच्यां च वही कृष्णप्रिया वतु॥ दक्षे सर्वेश्वरि पातु गोपीशानैः नृते वतु॥ पश्चि मनि
 र्गुणा पातु वायुदेव कृष्णप्रजिता॥ उत्तरे सतं पातु मूलपङ्कतिरिश्चरी॥ सर्वेश्वरी सर्वेशायां पातु सा सर्वप्रजिता॥ जलोत्थते
 ज्ञात रिश्चेष्वप्रेजागरे न तथा॥ महाद्विष्टोश्च जननी सर्वतः पातु सततं॥ कवचं कथितं दुर्गे श्रीजगत्संगतं परं॥ यस्मै तस्मै नदातव
 म्परा मरुत्तं परं॥ तव खेहात्मया व्याप्तं प्रवक्तव्यं न कल्पयितुं॥ गुरुमायर्कं विधिवद्ब्रह्मात्मकाय देवैः॥ कंठे वा दक्षिणे
 वही धृत्वा विष्णुसमो भवेत्॥ शतलक्षजपेनैवा सिद्धं कवचं भवेत्॥ यदि स्यात्सिद्धकवचो वदग्धो वहिना भवेत्॥ एतस्मात्क
 दाङ्गैराजाङ्गैर्धनः पुरा॥ विषवादजलजे मे वहिस्तेभ्यो निश्चितं॥ मया सनत्कुमारयपुरा दत्तं च पुङ्गवे॥ सूर्यपर्वणि
 मे रोचसां दीपनयेददौ॥ वलायतेन दत्तं च ददौ दुर्गो धनाय सः॥ कवचस्य प्रसादेन जीवमुक्ते भवेत्तत्राः॥ नित्यं पठ
 ति भक्तो दंतमंत्रो दंतमंत्रोपाशकश्च यः॥ विष्णुतुल्यो भवेत्तस्मात् राजस्य फलं लभेत्॥ त्वेनैव सर्वतीर्थानां सर्वदाने च य

नमः॥ सर्ववतोपतासेवदृष्टिमाश्रयदक्षिणे॥ सर्वयज्ञेषु दीक्षायामिदं सर्वं लक्षणे॥ पादतुल्यं वेदनाय नमः॥ नमः
 लभते नमः पठनात्कवचस्य च॥ राजद्वारेभ्यः सातेन सिंघान्निने वने॥ दवाग्नौ शंके चैव दस्युषोऽग्निनेभ॥ कारणगोरिपुयस्तेघोर
 बहवंधने॥ आधिसुक्तेभवेमुक्ते धारणात्कवचस्य च॥ इनेवं कथितं देविते वैवेदं महेश्वरी॥ त्वमेव सर्वरूपाणां माया दृष्टिसमाय
 या॥ ॥ नारायण उवाच॥ इत्युक्त्वा एधिकाय्या नमः स्मारे स्मारे च माधवं॥ पुनः कान्तिन सर्वांगः साश्रुनेत्रो वभूवसः॥ नकुलसदृशो
 देवो नगंगासदृशी सरित्॥ नपुंस्करात्परतीर्थे नाश्रमो वा लक्षणम्॥ परमाणुपरं लक्ष्मं महाद्विलोः परमहन्॥ नमः पार्वती
 णं यथा तस्मै व नारद॥ नथानवेष्टवो ज्ञानियोगीन्द्रः शंकरात्परः॥ कामक्रोधलोभमोहजितान्मेनेव नारद॥ स्वप्ने जागरोऽश
 र्वरूपध्यातारः शिवः॥ यथा कल्पनथा शंभुर्न भेदो माधवेशयोः॥ यथा शंभुर्वैष्णवेषु यथा देवेषु माधवः॥ नथेदं कवचं वन्द्यं
 कवचेषु प्रकृतं॥ शिवेति मंगलार्थं च शकारोदाहृतवाचकः॥ मंगलानां प्रदातायः शशिवः परिकीर्तितः॥ नारायणं नमो विष्णुं शं
 क्त्वाणं करोमि यः॥ कल्याणं भोक्षकवञ्चनं स एव शंकरस्मृतः॥ ब्रह्मादिनां सुरादीनां मुनीनां वेदवादिनां॥ नेषां च महानां देवो
 माहादेवः प्रकीर्तितः॥ महति यजिता विश्वेष्टलप्रकृतिरीश्वरि॥ तस्मादेवः पूजितश्च महादेवः स च स्मृतः॥ विश्वस्थानां च
 सर्वेषां महतामीश्वरः स्वयं॥ महेश्वरं च तेनेमं प्रवदन्ति मनीषिणः॥ हेव ह्युग्रधनो धिर्मनुश्च मेश्वरः॥ श्रीकृष्णभक्तिराना

१०

मोभवान्प्रकृतिमां च किं॥ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुराणे नारायणनादीये प्रकृतिखं देविकोपाख्याने एधिकायाः श्रीज
 गन्मलकवचं नाम त्रिपञ्चाशत्तमोऽध्यायः॥ ॥ नारद उवाच॥ सवीर्या नैश्चैतं ब्रह्मा न्नो वसुमतो हरे॥ अधुना श्रोतुमिदमिदुर्गो
 पाख्या नमुत्तमं॥ दुर्गा नारायणी शाना विष्णुमाया शिवाशनि॥ त्रिमासन्मा भगवती सर्वानी सर्वमंगला॥ अंवि को वैष्णवी गौरी
 पार्वती च स नाना॥ नामा त्रिकोथुमाक्ता त्रिभुभानि शुभदामि च॥ अर्थो घोटशान्तां च सर्वेषां मीषितप्रदं॥ ब्रह्मैव देवि दं श्रेष्ठ
 वेदोक्तं सर्वसंमनं॥ केन वा यजिता सा दौर्ध्रि नये केन वा पुनः॥ नृतीये वा च नुर्थे वा केन वा सर्वयजित॥ ॥ नारायण उवाच॥
 अर्थो घोटशान्तां च विष्णुर्वैदेव कारसः॥ पुनः दृष्टसि ज्ञात्वा तं कथयामि यथागमं॥ दुर्गे दैत्ये महाविघ्नो भव वंधे कर्मणि॥ शो
 के दुःखे च त्रके यमंडे च जन्मनि॥ महाभवेति वेगे वाप्याशब्दे हंति वाचकः॥ एतान् हन्त्येव यो देवि सा दुर्गा परिकीर्तिता॥ यशसा
 तेजसा हूपैर्नारायणसमागुणैः॥ शक्तिनारायणस्यैव तेन नारायणी स्मृता॥ ईशानः सर्वसिद्धार्थवाशब्दोदाहृतवाचकः॥ सर्व
 सिद्धिप्रदात्री या सा पाशानां प्रकीर्तिता॥ मृष्टा पुराया मृष्टो च विष्णुतापः सात्मना॥ मोहितं मायया विश्वं विष्णुमाया च कीर्तिता
 ॥ शिवकल्याणरूपा च शिवदा च शिवप्रिया॥ प्रिये दान्ती वा शब्द शिवातेन प्रकीर्तिता॥ सद्बुद्धिश्चाह देवी विशमाना युगे
 युगे॥ प्रनिवृत्ता सुशीला या सा सती परिकीर्तिता॥ यथानिमोहि भगवान् त्रिमा भगवति तथा॥ स्वमायया तिरोभूता न त्रेक्ष्य

कृतेनयं॥आबलखभपर्यंतं सर्वमिथैव कृत्रिमं॥दुर्गासत्यस्वरूपा सा प्रकृतिर्भगवत्पुण्या॥सिद्धेश्वरोदिकं सर्वयस्यामक्षिपुगेसुग॥
 सर्वामोक्षं प्रापयेन्निरामसुजरादिकं॥वरावांश्च विश्वस्था सर्वानि तेन कीर्तिता॥मंगलं मोक्षकवचं नारायणं वाचकः स
 र्वामोक्षान्यादद्यान्निरवसर्वमंगला॥हृषीकेशादिकस्याहो मंगलं परीकीर्तिता॥तादृशतिवयादेविसाख्यसर्वमंगला॥अवेतिमा
 नवचनो वंदने प्रजने निव॥प्रजिता वंदिता माता जगता तेन सा विष्णुः॥विष्णुभर्ता विष्णु रूपा विष्णोः शक्तिः स ह्यपि ॥सर्वो वि
 ष्णुना सखा वैष्णवी तेन कीर्तिता॥गौरपतिवनिर्लिपे परे वृक्षणि निर्मले॥नत्प्यात्मनः शक्तिरियगोपितेन कीर्तिता॥गुरुः शंभुश्च
 सर्वेषां नम्य शक्तिः प्रिया सती॥गुरुः कृष्णश्च तस्मात्तानां गौरीति तेन कीर्तिता॥निभेदे कल्पभेदे कल्पभेदे पर्ववेदप्रभेदेने॥तस्यातोति
 पुविद्याता पार्वती परीकीर्तिता॥पर्वतस्य सुता देवि सा विभ्रजा च पर्वते॥पर्वता विश्वान् देवी पार्वती तेन तेन कीर्तिता॥सर्वकाले
 सता प्रोक्ता विद्यमानेन नीतिव॥सर्वत्र सर्वकाले या विद्या माता सनातनी॥अर्थः मोक्षं देनामोक्षकीर्तिनं च महासुते॥यथागमं च
 वेदोक्तोपात्तानं च निशामय॥प्रथमे प्रजिता सा च कृष्णेन परमात्मना॥द्वंदावने च लक्ष्म्या दोगोक्तोक्तो स मंडले॥मधुकेऽभनीतेन
 वृक्षणा सा धितियत॥त्रिपुराणि तेनैव नृतीये नृपुराणि ॥यक्षत्रिपुरा महेदेण शापादुवा सप्तः पुरा॥चतुर्थे प्रजिता देवी भक्त्या ११
 भगवती सती॥तदामुनीदेः सिद्धे देवैश्च मुनिमानवेः॥प्रजिता सर्वविश्वेषु वरुव सर्वतः सदा॥नेजः सुसर्वदेवतांसा
 विभ्रतां पुरा मुने॥सर्वदेवा ददुस्तस्यै शस्त्राणि भूषणानि च॥दुर्गा दयश्च निहता दुर्गाया तया॥दत्तं तु राजदेवेभ्यो वदेव

यदमीक्षिता॥कल्याणो प्रजिता सा सुखेन महात्मना॥एतामधशशिष्याणामन्यां च सारित्रे॥मायादिभिश्च महिषे कृष्णसौ श्वगंड
 के॥वागेवैश्वकुष्मांडः पक्षिमिव लिभिर्भुने॥वेदोक्ता निवदन्ते वमुपकाराणि वा ५३॥दत्ता च कवचं ध्यात्वा संपन्नसुविधातनः॥
 राजकृत्वा परीतारं वरापयथेप्सितं॥मुक्तिं संप्रापयेत्तस्य संप्रज्य सारित्रे॥नुखावराजो वैश्यश्च पुष्करेऽङ्कुरे तपः॥कृत्वा जगाम
 गोलोकं दुर्गा देवि वीर्यसः॥राजा ययोत्तरा जं च प्रजो निष्कं कवली॥मोमं च वृषमुपसर्जि चर्षे सहस्रकं॥भार्या स एज्यं स
 त्स्य पुत्रे स कालयोगतः॥मनुर्वरुवसावर्णि लक्ष्म्या च पुष्करे तपः॥इत्येव कथितं वत्स समासेन यथागमं॥दुर्गाया ते मुनित्रे
 षु किं भूयः श्रोतुमिच्छसि॥ ॥ ॥ इति श्रीवल्लभैवर्ते महापुराणे प्रकृतिखंडे नारायणनादसंवादे चतुःपञ्चाशोऽध्या
 यः॥ ॥ नारद उवाच॥कस्य वशोऽज्ञो राजा सुखो धर्मो वरः॥कथं संप्रापज्ञा नं च मे भक्त्या ज्ञानिनां वरात्॥कस्य वशोऽज्ञो वद
 त्सु मेधसो मुनिवत्तमः॥वभ्रवकुत्र स वादो न पश्य मुनिना सह॥वभ्रवकुत्र साक्षाच्छा मुनिशतपदेभ्यो॥आहिंसेति क्रमं
 सेन श्रोतुमिच्छामि वद वेदविदो वरः॥ ॥ नारायण उवाच॥अत्रिश्च वल्लभः पुत्रस्तस्य पुत्रो निशाकरः॥सर्वकृत्वा एजस
 यं द्विजराजो वभ्रुवह॥अहो व्यतिक्रमः सो हि देवस्य च महासुते॥संयत्तत्रो महाकामी ददृश जगद्वीतते॥नारो सुपुरोः पत्नी
 धमी स्यात्तपनिवता॥सुखातां सुदीर्घां पीतो व्रतमयो धरा॥सुश्रीणी सुनितं वाचमध्याक्षीणमनो हरं॥सुदंती कोमली

सौमीतायचकलेकिने॥सनीसन्धसेनपायेनचंदमंडले॥वभ्रवशशरूपेचकलंकनिर्मलेमले॥उवाचतमहाभीनशुक्रोवेदविदावरः॥
 हितंनथ्यंदेदुक्कंपीणममुखावहं॥शुक्रोऽवाच॥त्वमहोब्रह्मणःपौत्रोप्यत्रेभगवतःसुतः॥इदंनिकर्मतेपुत्रनीचवन्नमशस्करं॥ए
 जस्यपुण्यफलनिर्मलेकिनिमंडले॥सुखोसुखविंदुंरुपमंकमुपाजितं॥मजदेवपुरोःपत्नीप्रसूमिवमहासती॥धर्मीस्त्वगिस्त्व
 ब्राह्मणोवृहस्पतिः॥शोभोःसुखोमीशस्यगुरुपुत्रस्यब्रह्मणः॥पौत्रस्यागिरसःशश्वजमनोब्रह्मनेजसा॥शत्रोऽपिगुणवाचा
 दौघावास्यापुरोऽपि॥इतिब्रह्मशान्तानांस्वभावश्चतुर्मासपि॥नशत्रुर्महोपुरोःपरेविश्वेनिशाकरः॥तथापिसहजाम्यात्रंवर्ण
 तंधर्मसंसदि॥यत्रलोकाश्चधर्मिस्तत्रधर्मःसनातनः॥यतोधर्मस्ततःकृष्णोऽजयतःकृष्णःसतोऽजयः॥गोरेकंपंचव्याघ्रीसिंही
 सप्रप्रसूयते॥हिसकाःपुत्रयेयांतिधर्मोऽक्षानिधर्मिकं॥देवाश्चपुरोविशःशक्रायशशिस्तु॥तथापिनीहरेऽक्षानिधर्मिघ्नं
 नंजनां॥कुलनाविषपत्नीतांगमनेसुरविषयोः॥ब्रह्महत्याघोऽशोषानकंचभवेक्ष्वं॥तामुपास्थितानांयगमनेनचतुर्थकं॥त्या
 गेधमोनास्तिपापिमिन्माहकर्मलोद्भवः॥विषपत्नीसनीतांगमनेचवलेनयेत्॥ब्रह्महत्याशनंपापभवेदेवश्रुतौश्रुतं॥ध
 र्मेवरमहाभागब्राह्मणोऽयजसांयतं॥कृत्वातुतापपापाचुनिवृत्तास्तुमहाफलाः॥उवाचेनचनेपापंइरीभनंकरोमहं॥ १३
 शरणगतस्यभीतस्यमयिदेवस्यधर्मतः॥शस्त्रहीनंवभीनंवदीनंवशाणगतं॥योत्रक्षतिधर्मिस्त्रःकुंभीपाकेवसेशु
 गं॥एजस्यशान्तांवरक्षितासुरमेत्यहं॥परमैश्वर्ययुक्तंवधर्मेणसमवेदिय॥इत्युक्त्वावदेत्यगुरुःस्वर्गंमहाकिनितदे

॥स्वात्मानंस्वापयामासविलुप्तजांचकायः॥विलुप्तादोदकपुण्यंनैवेद्यंभुजं॥गमोदकंचवदंभोजयामासपुण्यदं॥क्रोडे
 कृत्वानुतेभीनेलज्जितंपापकर्मणः॥कुशहसश्चुवाचस्मारंस्मारंहरिसुने॥ ॥शुक्रोऽवाच॥यद्यश्नतेनपःसत्येपापान्मुक्तो
 भवान्भव॥त्रिसंधीनंविषंविष्टुपजाविहीनकं॥तंगदनुमहाघोचेंद्रपापंमुदाहरण॥स्वभार्यावचनंकृत्वायःप्रयान्तिप
 रस्त्रियं॥सयानुनाकंघोरंचंद्रपापेनपापिनं॥वाचायाताउपेकांतदुःशीलादुर्हृत्वात्सदा॥सयुगंचंद्रपापेनयानुतालासुखं
 भुवं॥अनिवेद्यंथान्नंयथाभुक्तेहरेर्द्विजः॥सयानुकालसूत्रंचंद्रपापाचतुर्गुणं॥अनुवाचाभ्रघननंकरोति योनराध
 मः॥चंद्रपापायुगशतंकालसूत्रंचंद्रपापाचतुर्गुणं॥पितरंमानंभार्यायोनमुह्यन्तिपानकी॥स्वगुंचंद्रपापेनकुंभीपाकचतुर्गुणं॥न
 स्मादुत्तीर्यवाण्मतीयोनिमाप्नोतिपानकी॥दिवसेयोयामधर्ममहापापीकोतिच॥योगदेवकामनःकामीगुणैर्विवार
 जस्वला॥नयानुचंद्रपापंचमहाघोचेंद्रपापिनं॥सयानुतेनपापेनकालभूतंचतुर्गुणं॥उश्रणिंवलनयोनिंयःपश्यन्तिप
 रस्त्रियः॥कामनःकामदग्धश्चतुर्गुणंचंद्रपापाचतुर्गुणं॥नस्मादुत्तीर्यभवतुवाण्मतीयोनि
 पुंसकः॥कुरुपणैरुसंक्रोत्वाचतुर्दस्यस्वमीषुच॥मासंमस्रंचतुर्चयश्चभुक्तेवेदिने॥कुरुतेयामधर्मंवनंयानुचंद्रलि
 षं॥चतुर्गुणंकालसूत्रंचंद्रपापेनगदनु॥नस्मादुत्तीर्यवांदातीयोनिमाप्नोतिपानकी॥सप्रजममहागोपीडिडःकुरु

दोयः संप्राप्नोति न संशयः ॥ यस्य नास्ति सती भार्यागेहमुपियवादिनी ॥ अरण्येनेन गतं यथा रण्यं तथा गृहं ॥ भावानुरक्तवनिताह
 नायस्य च शत्रुना ॥ सुशीला सुंदरी शांता गतायस्य गृहादहो ॥ अरण्येनेन गतं यथा रण्यं तथा गृहं ॥ देवेनाप्युतायस्य पति सा
 ध्यापतिवता ॥ अरण्यमिति ० ॥ यस्य भाता गृहे नास्ति गृहे च सुखासिना ॥ अरण्यमिति ० ॥ प्रियाश्च न गृहं यस्य पूर्णं उविता वधु
 मिः ॥ अरण्यमिति ० ॥ भार्या शुभं वने सर्वं स भार्या अगृहा गृहाः ॥ गृहिणी च गृहं प्रोक्तं न गृहं गृहमुच्यते ॥ अशुचिः स्त्री विहीनश्च
 देवे पित्रैः कर्मणि ॥ यदहं कुतः ते कर्म न तस्य फलभाग भवेत् ॥ हाहिका शक्तिहीनश्च यथा मदीकृता सतः ॥ प्रभाहीनो यथा शशी
 ॥ शक्तिहीनो यथा जीवो यथा मातुवतु विता ॥ विता धारं यथा धेयो यथेशः प्रकृतिविता ॥ नवशक्तो यथा यज्ञो फलदो दक्षिणवि
 ता ॥ कर्मिणो यथा दातुं सामग्री मूलमेव च ॥ विना स्वर्णं स्वर्णकारो यथा शक्तः स्वकर्मणि ॥ यथा शक्तः कुलालश्च घटं वचनिको वि
 ता ॥ तथा गृहीनश्च सततं सर्वं कर्मसु ॥ गृहाधिशो न देवी च स शक्तिं गृहिणी विता ॥ भार्या मूलं यथा पुत्राश्च भार्या मूलं गृहा
 सता ॥ भार्या मूलं सुखं शश्वदृष्ट्या ना गृहे सदा ॥ भार्या मूलं सदा हर्षं भार्या मूलं च मंगलं ॥ भार्या मूलं वसं सारो भार्या मूलं
 च सो रतं ॥ यथार्थं वा यिता गृहिणी च तथा गृहं ॥ सारथिमुत्तथा ते वा गृहस्थानां तथा प्रियाः ॥ सर्वं रत्नप्रधानं च स्त्री रत्नं
 कुलादपि ॥ गृहं ना गृहं स्थेनेन न्याह कर्मलो भवः ॥ जला जले विना पद्मे पद्मं शोभा विना यथा ॥ तथैव गृहं शश्वदृष्ट्या

गृहिणी विता ॥ इमेव मुक्तासगुरुः प्रविवेश मुकुमुकु ॥ गृहादहिर्निः संसारो भूयः शुवाचितः ॥ मुकुमुकुश्च मदीकृतेन
 रीतिमेवापहः ॥ भूयो भूयो कुरोदो द्वैस्मा रं प्रिया गुणं ॥ नथान रं महाज्ञात्री ज्ञानिभिश्च प्रबोधितः ॥ सदिष्टो मुनिभिश्च प्रो
 ः पुरंदर गृहं यो ॥ सगुरुः प्रजितं जेतवानिथ्येन मत्तु स्वता ॥ तमुवाच सुवृत्तांते हृदि दात्पमिवापरं ॥ ब्रह्मपतिवचं श्रुत्वा
 रत्नपंकजलोचनः ॥ तमुवाच महेंद्रश्च कोपः प्रस्फुरिताधरा ॥ ॥ महेंद्र उवाच ॥ इतां तां वसहं प्रतु गच्छतु वारं कर्मणि
 ॥ अतीव निपुणं दक्षं तत्तु प्रणिमित्रकं ॥ यत्रास्ति पातकिं चंडो ममात्राता रया सह ॥ गच्छा मितत्र संतदः सर्वै रवेगरो
 : सह ॥ तजर्वितां महाभाग सर्वं भद्रं भविष्यति ॥ स्त्री जीवं वदुर्गमिदं कस्य संपदिपदिना ॥ इत्युक्ता च सुता सीरोदता तां च
 सहस्रकं ॥ तर्णं प्रस्थापयामास तत्कर्मनिपुणं मुने ॥ ते दूताश्च वधिशतं यत्र त्रिजतमेव च ॥ सुदुर्लभं च विश्वेषु मत्वा
 शक्रमाययुः ॥ वंद्यं शुक्रं भवनेन तस्य मंत्रं च विजरा ॥ दृष्ट्वा सतां के प्रीतं कथयामासुरीश्वर ॥ इति श्रुत्वा सुता सीरोदता तां च
 क्रौं ब्रह्मपतिः ॥ उवाच शोकं प्रचरहं दयेत विद्वयता ॥ ॥ महेंद्र उवाच ॥ शृणु तां प्रवक्ष्यामि पीरणां भुक्त्वा वहं ॥
 भयं त्यज महाभाग सर्वं भद्रं भविष्यति ॥ त्वया न हि जितः शत्रुर्न मया दिजितः दता ॥ सतदा लोचनं च द्रुतगामं शरणं कवि
 गच्छ शिष्टं वल्लोकं मत्सामिः सार्धं मेव च ॥ वल्लणा सह्यात्मा मः केलाशं संकलनं ॥ इत्युक्ता वसहेंद्रश्च संतप्तो गुरुणा

सह॥ लगामवृत्तजो कंच दुर्लभं च निमयं॥ न त्रष्टुवावृत्तलाणं तनामगुहणसह॥ प्रोवावसर्ववृत्तां नंदेवातामीश्वरं परं॥ महि
 वचनं श्रुत्वा जहा सकमलोद्भवः॥ हिनितं थं नीतिनारमुवाच विनयाश्रित॥ ॥ ब्रह्म उवाच॥ यो ददति परस्मै च उः स्वमेव च
 सर्वतः॥ तस्मै ददतिः स्ववशात्ता कलः सनातनः॥ अहं सर्वलोचनं चोपापा विष्णुः सनातनः॥ दृष्ट्वा निरुत्पत्त्या सर्वतश्च जिते
 द्रियः॥ त्रयश्चागिरसः पुत्रावेदवेदागपारागा॥ सेवनीयकनिष्ठा यनचकिंचिदो गुरुः॥ सर्वभूतपक्षी च ध्यायेत कल्पमीश्वरं
 ॥ उतथा स्यान्ध्यास्यभायी सर्वगुर्विणी सती॥ जहा कामतपश्च मातृजायाम कामुकी॥ यो हरे स्मृतजायां कामी कामादकामुकी॥
 ब्रह्म हत्मा सहस्रं च लभते नात्र संशया॥ स्याति कुंभीपां च या वज्रैर्दृढा करौ॥ भ्रातृजाया पहा रिव मातृगामिभवेत्॥ तस्मा
 दुत्तीये पापीय विष्णोः जायते कृमिः॥ वर्षकोटि सहस्राणि तत्र स्थित्वा च पानकी॥ नतो भवेन्महापापी वर्षकोटि सहस्रकं॥ पु
 श्रलीयो न गेर्ने व कृमिश्चैव पुरंदर॥ गृध्रकोटि सहस्राणि शतजमानि कुक्कुरः॥ भ्रातृजाया पहरणा न जमानि श्वकः॥ यो द
 दति नदायं च वलिस्ते दुर्वलस्य च॥ स्याति कुंभीपाकं च या वज्रैर्दृढा करौ॥ नाभुंक्षीयने कर्म कल्पकोटि शतैः पि॥ अ
 वश्यमेव मोक्षं वीक्षते कर्मशुभाशुभं॥ जगद्गुरोः शिवस्यापि गुरुपुत्रो हृत्स्पतिः॥ ज्ञातं करो वृत्तां तमीश्वरं वलिनां नावरं॥ सर्व
 तस्मै देवातां सत्रं दत्वा सवाहनं॥ मध्यस्थानुनयश्चैव निश्चरुर्मदानटे॥ पश्चादहं च यास्यामि सिद्धिं नो तर्मदाप्ते॥ गुरुस्य

१६

गुरुपुत्रो वा श्रेष्ठं यातुं शिवालये॥ ॥ महेंद्र उवाच॥ कथं वा वेदकर्तुं शिष्यानां योगिनां गुरोः॥ मृत्युं जयस्य शोभो गुरुपुत्रो हृत्स्पतिः
 ॥ अंगिरा सुवपुत्रं च तन्मृत्युं च हृत्स्पतिः॥ तत्त्वज्ञानी महादेवः कथं शिष्यो गुरोः पिनुः॥ ॥ ब्रह्म उवाच॥ कथं यमनिगुप्राचपुराणे सुसु
 रं दारः॥ इमां एव वृत्तिं च कथामिति श्रमय॥ स न वत्सा कर्मदोषा कार्यसागिरसः पुरा॥ वने वकारमहाका कलस्य परमात्मनः॥
 तत्तं पुंसवतं नाम वर्षमेकं च कारसा॥ स न कुरो भगवान्क्लांसात्तां तं वृत्तं॥ न दगन्धगोलोकात्परात्मात्मा रूपामः॥ स्वहामयः
 परं ब्रह्म भक्तानुग्रहविग्रहः॥ सुवृत्तानां शान्ती एतां सुवाच कृपा निधिः॥ प्रणमंसा श्रुतेना विनीतां च नया सुव॥ ॥ श्रीकृष्ण
 उवाच॥ गृहाणे देयं फलं मम ते ज ४ समन्वितं॥ भुंक्ष्व मद्युत्र मे भविष्यति मद्दशतः॥ पतिर्गुरुश्च देवतां ब्रह्मो ज्ञानिनां च
 रा॥ पुत्रमे भविता सीधिमदरेण हृत्स्पतिः॥ यदरेण भविष्यति हि स वत द हृत्पुत्रकः॥ त्वदभे मम पुत्रो यं विजीवी भविष्य॥ वरजो
 विर्यजश्चैव क्षेत्रजः पालकस्तथा॥ विश्वमंत्रयुनां च गृहीता स प्रः सुतः॥ इत्युक्त्वा एधिकां तां ४ स्वलोके वयं यो पुरा॥ श्रीकृष्ण
 वः पुत्रो यं ज्ञानिगुरुः स्वयं॥ मृत्युं जयं महाज्ञानं शिष्ययुद्धदो पुरा॥ दिव्यं वर्षत्रिलशं वत पश्चै हिमालये॥ स्वयोगं ज्ञानमपि
 लं ते ज्ञानस्य संपरे॥ स्वशक्तिं विष्णुमायां च वाहनं दृष्टं॥ स्वश्रुतं च स्वकवचं स्वमंत्रं द्वादशाक्षरं॥ कृपां यस्मै न स्तेन श्रीकृष्णश्च
 परात्माः॥ शिवतो मे शिवाया च विष्णुमाया शिवप्रिया॥ शक्तिना एव एव येन नारायणी स्मृता॥ ते जः सुसर्वदेवातां सा वि

मयसनातनी॥ नयानेदेनानिर्द्धेदेभ्यः प्रदोषदं॥ कल्याणेदक्षकन्यासासा मूलप्रदनि॥ प्रितृयजेतुंमन्त्रायोगेनविद्वयोगिनी॥ ३
 प्रवर्शेहकन्यासासाधीचभर्तृदं दया॥ कालेनहृद्यनपसाशंकंमापशेवरी॥ श्रीहोहिगुरुःशंभोःपरमात्मापरम्परः॥ हृद्यस्यवा
 पुत्रोयंस्वयमेवहृदस्यति॥ अतोहेतोःसुगुरुगुरुपुत्रःशिवस्यच॥ इत्येवंकथितं सर्वमेतिगुप्तःपुरातनः॥ इतिप्रधानसंबंधःश्रुत
 श्रुतिप्रतिमया॥ पारंपरिकमन्यंचकथयामिनिशामयः॥ इवीशागुरुःशैवशंकरीशःप्रतापवान्॥ शिष्योवागिरसलोद्धोगुरुपु
 त्रोऽप्यवातनः॥ पाण्डिकायां सन्यासमृतायां दक्षशापतः॥ स्वज्ञानंस्वचभगवान् विसम्भारचमोहनः॥ स्मरणंकार्यामासहृद्ये
 नप्रोक्तोमिहः॥ अतोहेतोःगुरुरेवशिवस्यतत्पुनस्यस्यः॥ इष्टिंघनघनकैलाशमहेंद्रो नर्मदातटं॥ ॥ ॥ इतिश्रीब्रह्मवेव
 र्त्तमहापुराणेप्रकृतिखंडेनाएयणतारदसंवादेऽर्जुनपात्रानेष्टमंवाशतमोऽध्यायः॥ ॥ ॥ तारदऽवाच॥ नाएयण
 महाभागवेदवेदांगपारंग॥ निपीनंचसुधात्मानंत्वत्समुखेंद्रविनिर्गतेन॥ अधुनाश्रोतुमिच्छामि किमुवाचवृहस्पतिः॥ ॥ तार
 यणऽवाच॥ शिवंचगत्वाकैलाशःप्रष्टुःश्रीशंकरीगुरुः॥ प्रणम्यतस्थौपुरतोत्तमज्जामलिनविग्रहः॥ दृष्ट्वागुरुमुतंशंभुवदनि
 ष्टकृशासनात्॥ आलिंगनंददोऽष्टिंघनस्मैमंगलमाशिषे॥ आसनेवासयित्वाचमप्रक्षुब्धकशलेवचः॥ उवाचमध्वरंपीतोतंतंनल
 जितशिवं॥ ॥ श्रीभगवानुवाच॥ कथमेवंविधस्वंचदुःखीमलिनविग्रहः॥ साश्रुतेनोत्तमज्जितश्चधानस्तत्कारणंवदः॥ कि

वानपण्याहीमात्रे संध्याहीनाथवासुने॥ किंवा श्रीकृष्णपूजावाविहीनादेवदोषनः॥ त्रिवागुरोभक्तिहीनाऽभीष्टदेवेऽथवाह
 रै किंवा नाक्षितुंसर्कः उपद्रवशरणगतं॥ किंवा तिथिभेदिसुखः किंवा योग्यादुमुक्षिता॥ किंवा कनं प्रावाश्चिनि किंवा पुत्रोऽव
 वत्काः॥ सुशासितो न शिष्यो वा किंवा ज्ञाश्चो न प्रदाः॥ किंवा नेविमुखीलक्ष्मीः किंवा रुखो गुरुतव॥ गरिष्ठवारिष्ठश्च शश्वत्
 तुष्टमानसः॥ गुरुश्चैव वारिष्ठश्च येष्टः श्रेष्टः सनामहो॥ किंका रुखोऽभीष्टदेवः किंवा रुखाश्च ब्राह्मणाः॥ किंवा रुखा वांधवा
 धवाश्च किंवा ने प्रवतोरिष्टः॥ किंवा ने वंधुविद्वेदो विग्रहो वलिनासह॥ किंवा पदं पश्यन् किंवा वंधुधानं वता॥ केन वा ने क
 तानि दाखलेन पापितामुने॥ केन वा त्वं परित्यक्तः प्रियेन वांधवेन वा॥ वंधुस्यक्तः त्वया वा किं वै एणेन कुधाथवा॥ किंवा तीर्थे न
 हि स्वानं नदनं पुण्यवासरे॥ गुरुनिदा वंधुनिदा खलवक्राद्धुताथवा॥ गुरुनिदा हिसाधुना मरणं दतिरिच्यते॥ असद्वंशपुजा
 ता नो खलानी निदनं सत्ता॥ दुःशीलमेव मसतां शश्वन्नरकिनामपि॥ प्रसंसकाः सनः पुण्यः पुण्यवंतो हि भारते॥ शश्वत्तंग
 लपुत्राश्च राजतेऽमलमानसाः॥ पुत्रे यशसितो येन समृद्धेव पराक्रमे॥ ऐश्वर्ये वप्रतापे च प्रजामित्रधनेषु च॥ वचने सुवक्त्रे
 वक्षभावे च वारिष्ठके॥ आचार्ये ववहारे च ज्ञायते हृदयं नृणां॥ यादृग्गेषां च हृदयं तादृतेषां च संगतं॥ यदृग्गेषां पूर्वपुण्यं
 तादृक्तेषां च मानसः॥ इत्युक्त्वा च महादेवो विराट्मखसं सदि॥ तमुवाच महावक्ता स्वयमेव ब्रह्मनि॥ ॥ ब्रह्मनिद

वंमहापतेप्रवदंतिमनीषिणः॥पुष्पांशनेपिपुष्पांशनेमातामहस्य॥स्वसोदराश्चजननीमुद्धरंत्येववैष्णवाः॥गयायांपिंड
 रानेनतथापिंडभोजितः॥समुद्धरंतिपुष्पांशनेवैष्णवाश्चशानेशानंमंत्रग्रहणमात्रेणजीवमुक्तोभवेत्॥यमस्तस्मान्महाभीतो
 वैष्णवेयथायथोक्तः॥निपुनश्चैवनीर्थातिगंगादीनिचभारते॥हृत्पुत्रोपाशकाश्चस्पर्शमात्रेणवाक्ये॥पापानीपापिनांतीर्थे
 नश्चतिप्रभवति॥नश्चतिनानिर्वाणिवैष्णवस्पर्शमात्रेण॥हृत्पुत्रोपाशकातांजनापादपद्मयोः॥शयोमुक्तापातकेभ्यो
 हृत्पुत्रावर्द्धाः॥वापुश्चवर्द्धावहिःसूर्यःसर्वपुनातिव॥एतेववैष्णवानांस्पर्शमात्रेणुत्थिताः॥अहंबलाश्चशेषश्च
 मःसाक्षीवर्द्धाः॥एतेहृत्पुत्राश्चवांश्चैवैष्णवानांसमागमः॥भक्तकर्मनुत्पेनसर्वेषांभारतेभवेत्॥नभवेत्तुवैष्णवेवस्ति
 त्पुत्रायेपथांकुरे॥हंतितेषांकर्मद्वैभक्तानांभक्तवत्सलः॥हृत्पुत्राश्चपदंतेभ्योदद्यात्तेवर्द्धपात्रिधिः॥नेत्रस्विनांचप्रवर्द्धैष्णवभ
 गनंदतः॥सर्वोद्धर्तुलोभीतःशुक्लवर्णांययोः॥सुदर्शनाद्विचित्रंशुक्लंनेत्रमुदशक्तिमान्॥तथापिचोद्गीर्णामितोतापत्रण्या
 गुरौ॥भजस्यंपावर्द्धकृष्णमात्मानमीश्वरं॥सुप्रसन्नोभगवतिपत्नीयास्पृशितिला॥मंत्रतत्त्वप्रदास्यमिष्टानःकल्पतर्द्धप
 रं॥कोटिजमापतिघ्नं सर्वमंगलकारणं॥ब्रह्मादिस्त्वप्येतन्नश्चलंजलविंववत्॥शाखायाहिनोविंदपमानंदमीश्वरं॥नाद्रवे
 द्वाभोगेष्टस्त्रीसुखेष्टावृणामिह॥यावदुरुमुखाभोजात्रप्राप्तेमिमनुहरेः॥संप्राप्यदूर्ध्वंमंत्रंविस्मोहिभवेत्तः॥इत्युक्तमम

१८

एवंचनहिवांश्चैतिवांश्चैतः॥नहिवांश्चैतिमोक्षंयदास्यभक्तिविनाहरेः॥भक्तिनिर्मेयंनभक्तोतकोतिचमोक्षंज्ञानंमनुजयन्नेवसर्व
 सिद्धिर्लभ्यते॥वाक्सिद्धिर्द्वयत्नमभक्तानांनहिवांश्चैतः॥भक्तिर्विहायहृत्पुत्रविषययोहिवांश्चैतः॥विषयमिदंमुखांस्तत्त्वावितिनिवि
 द्मुमायया॥अहंबलाश्चविष्णुश्चधर्मेनतश्चवर्द्धाः॥कपिलश्चकुमारश्चनारायणश्च॥स्वायंभुवोमनुश्चैवप्रह्लादश्चपराशरः॥शु
 कःशुक्रश्चदुर्वासावशिष्टःक्रतुरंगिराः॥वल्किश्चवातिदिल्याश्चवर्द्धाश्चकुताशनः॥वसुःसूर्यश्चगर्भोदक्षोगणपतिःस्वयं॥यज्ञो
 पराभक्तवत्तःहृत्पुत्रपरात्मनः॥येनतत्त्वकलाःश्रेयास्तेनसंनिपायणः॥इत्युक्ताशंकास्तस्मैददौकल्पतर्द्धमनु॥लक्ष्मीमीया
 कामवीजंतेनहृत्पुत्रदंमुने॥पांयजविधातेनसोत्रंयजवचनं॥नसुराश्चरणध्यानंमिदंमहाविनीते॥गुरुं संप्राप्यमंत्रं
 शंकराच्चजाह्नवेः॥विष्णोर्हिमवाद्योवचनंनमुवाच॥॥ब्रह्मपतिरुवाच॥आज्ञांरुद्रजगन्नाथयामिन्मुहुरेकयः॥
 नारायणस्तुतेनैवतनयामेष्योजनं॥पश्यामिद्विष्णुत्वंवभवंतस्वामीश्वर॥श्रीकृष्णंशरणंयामिसत्पत्तिंन्यवनिर्गुणं॥॥
 महादेवउवाच॥परगुणांश्चिंत्यन्मज्जानप्रशस्यन्ममोमुने॥संप्रापितस्यहृत्पुत्रोमरणतिरिच्यते॥पुरोग्रहमहाभागनमेवत
 मेयानंदं॥यत्रब्रह्मादयोदेवास्तत्राहंयामिसत्वरं॥शिवस्यवचनंश्रुत्वाययोसुरगुरुःस्वयं॥आययौत्रमहाभागःसकरोत
 मदादते॥शरणंशंकरेदृष्ट्वाप्रसन्नवदनेक्षणं॥पुण्यमुर्देवताःसर्वमनवोमुनयस्तथा॥ननामसंधुःशिराविष्णुं

कमलोद्भव ॥ दृष्टुं होमो हेशयेमा तं गतमाश्रितं ॥ इतस्मिन्ननेन त्रयगामसहस्यनिः ॥ अणुनामहोदेव विष्णुच कमलोद्भव ॥
 सूर्यधर्ममनत्रचनवमावमुनीश्वरान् ॥ स्वगुरुं पिताभक्तावोवाच नत्र संसदि ॥ सर्वे धर्ममनसा मुक्तिमुवाच नत्र संसदि
 स्वयं विष्णुश्च भगवान् ब्रह्माण्डस्य वर ॥ विष्णु उवाच ॥ सुवाच्यं त्वार्थं मन्त्रो ह्युवाच योश्च सवेतव ॥ शुक्राश्मसपीप
 तु सर्वे गच्छन्तु देवताः ॥ सुवाच ननयश्चैव समुद्रपुलिनं तदा ॥ शुक्रं कविचमध्यस्थं पस्थापयितुमर्हति ॥ विष्णु ह्येव विष्णुसंभ
 विष्णुनि नशं शय ॥ मदाशिक्षासु गुरुत्वात्पाप्यनिनिश्चितं ॥ सुरैस्तु तत्र संतुष्टः शुक्रावायो भविष्यति ॥ सुरैः शुक्रश्च न जि
 नः कल्पवक्रेन रक्षितः ॥ पुर्वलिखः सौत्रेण वशीभूत इति श्रुतं ॥ इत्युक्त्वा जगतां धाराजगाम शुक्रसंनिधौ ॥ प्रयमुर्दे
 वतः प्रणेतैः परिदक्षितः ॥ गते च जगतां तथैव तद्दीपं च नारद ॥ मिलितान् शुक्रः सर्वे विष्णुमानसा लक्ष्मणा ॥ मुनिदेवांश्च सर्वो
 भवत्वा च तत्र संसदि ॥ उवाच त्रीणि सारं वतस्मिन् शंकरेण स ॥ ब्रह्मोवाच ॥ मम विष्णोश्च धर्मस्य सर्वसाक्षिणः ॥ अस्मा
 कं च समलोहो देवो देवेषु पुत्रकाः ॥ देवतां च उरोऽशुक्रेण पुत्रश्च निष्ठाकरः ॥ न त्रितश्च सुरैः शुक्रः पुजितो दिनि नन्दने ॥ तार
 हेतोर्हं यामि शुक्रस्य भवत्सु ॥ सर्वे समुद्रपुलिनं यानु विष्णोर्निदेशतः ॥ इत्युक्त्वा जगतां धाराजगाम शुक्रसंनिधौ ॥ प्रयमुर्दे
 वतः विष्णुः समुद्रपुलिनं मुने ॥ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुराणे तारायण तारदसंवादे ऋक्षनिखरोऽर्गोपाख्याने ॥

तारोवा एवावे सप्रपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ ॥ तारा उवाच ॥ भनः परं हस्यं किं वक्तव्यं देवयोः ॥ श्रोतुमिदं भिन्नग
 वत्परं कौतुहलं मम ॥ तारायण उवाच ॥ ब्रह्मा जगाम तिलयं शुक्रस्य च महात्मनः ॥ तानो देवगणा कर्णोत्त्रमं दिग्दक्षि
 तं ॥ पञ्चाशत्कोटिभिः शिष्यैः परितंवलवादिभिः ॥ संप्रभिः परिखाभिश्च वेष्टितं दुर्गमेव च ॥ रक्षितं रक्षगणैर्देवैश्च शतको
 टिभिः ॥ प्रपन्नगविरचितैः प्राकारैर्परिशोभितं ॥ दृष्टुं जगतां धाता तमाया भगुने दत्तं ॥ सुते मुनिगणोदये एतं सिंहासनस्थि
 तं ॥ जपन्तं परमं ब्रह्मसमात्मानमीश्वरं ॥ शतसूर्यपुंशश्च त्रयं तं ब्रह्म तेजसा ॥ दृष्ट्वा पौत्रं प्राशुक्रविधाना दृष्टमानसः ॥ आ
 त्मानं कृतिनं मेने पुत्रं तदा ॥ दृष्ट्वा पितामहं शुक्रो धाता जगतां परं ॥ इत्याय सहस्राभीतः प्रणामा मुपजतिः ॥ प्रदाय पुनरा
 मासत्रोपवासाणि चोडश ॥ नुष्टाव परमाभक्तासंभ्रमेण यथागमं ॥ विश्रामं प्रपदा नारं दतारं सर्वसंपदां ॥ स्वकर्मणां च फ
 लदं सर्वेषां विश्वतो वरं ॥ शुक्रस्य सवनेनैव संतुष्टो जगतां पतिः ॥ अवहत्यात्प्राप्तं मुवाच सात्मजेः सह ॥ शुक्रेण सिरसा
 दत्तं एतं सिंहासनं वरं ॥ तेजसा बलितं न्येतिर्मितं विश्वकर्मणा ॥ शुक्रः प्रणम्य ब्रह्माण्डं कुमारं सततं कुरु ॥ वशिष्ठं च मरि
 चिं च सततं दत्तं सनातनं ॥ कपितं च पञ्चशिखं वोडमगिरं समुने ॥ धर्मणां च नवं भक्तां प्रणामा मुपजतिः ॥ अत्येकं पूजया
 मासत्वादनं च यथोचितं ॥ सिंहासने पुरमेव वासयामास धार्मिकः ॥ प्रहृष्टाव दत्ताः सर्वे प्रणमुर्दिनि नन्दताः ॥ त्रयि सद्यं

यवसाणं नृपुत्रं यथा गमे ॥ सर्वान् सख्यसकविहवावसपुत्रं जलिः ॥ साश्रुनेत्रः सपुत्रकः प्रणतो विनयान्वितः ॥ ॥ शुक्र
 उवाच ॥ अयमेव सफलं जन्म जीवितं वस जीवितं ॥ स्वये विधाना भगवान् साक्षादृष्टः स्वमंदिरं ॥ साक्षादृष्टाश्च तन्मुद्राभगवंत
 : सतातनः ॥ नृपुत्रः कृष्णो यमामेष्टुप्रभमेव विद्वन् ॥ पवित्रं कुरुमीशमां हेतु एव मनेव च ॥ अपरं ब्रूहि किं पापि साधि
 नः कर्त्तव्यमकिं ॥ ॥ वसोवाच ॥ उदिप्रश्चिर विदेहज्ञां पुत्रं दयु मागतः ॥ विदेहः पुत्रपौत्राणां मरणं दतिरित्यने ॥ क
 र्त्तुं तन्मुनिश्चेष्टु पुत्रयोश्चापि बोधितः ॥ कुशलं ते स्वधर्माणां काम्यानां तपसा मपि ॥ दिने दिने परिदितं श्रीकृष्णार्चनमी
 स्थितं ॥ त्वगुरोः सेवने नित्यं परिदितं भवेत्तव ॥ ॥ उर्विजयाऽप्यजनवत् सर्वमंगलकारणं ॥ पापादि रोगशोकघ्नं पुण्यं हर्षं दंष्ट
 रं ॥ अमीरुदेवः संतुष्टो गुरोर्निष्ठे नृणां मिहा ॥ इष्टदेवसंतुष्टे संतुष्टः सर्वदेवताः ॥ गुरुर्विप्रः सुतो ह्येवैषां पातकिनामि
 ह तेष्वावकुशलं तस्मिन् विदुश्चापि पदे पदे ॥ नृपुत्रश्च सनते वत्स श्रीकृष्णः प्रकृतेः परः ॥ सर्वो तस्मात् भगवान् तव भक्तावतिर्गु
 णः ॥ तव तुष्टौ गुरोर्हं विधाता जगतामपि ॥ मायनुष्टो ह्रीं सुहो ह्रीं सुहो वदेवताः ॥ सांप्रतं शृणु मे हेतुं गमनस्य मुनिश्चरा ॥ ये
 धितस्य सुखं एव विश्वसं हते र्विदुः ॥ शिवस्य गुरुपुत्रस्य साधीनां ह्यहं हस्यते ॥ अपहृत्य निशायाथ जेवे वश एव गतः ॥ शंभु
 धर्मश्च सूर्यश्च शक्रोऽनंतश्च पुत्रकः ॥ आदित्या वशवाह उदिकालश्चादगीश्वराः युद्धायाती वसने द्वास्तिलः कोयाश्च देवताः ॥ ना

२१

गाः विपुलमाश्चैव यक्ष एव सचिन्ताः ॥ भूतेषु न पिशाचाश्च कृष्णशरणाः ॥ किन्नराश्चैव गंधर्वाः समुद्रपुलिने धृताः ॥ ता एका म
 स्यामे मध्यस्थो हं सनेः सह ॥ दोहना एव किं वा त्वज च द्रव्य कामिनं ॥ ॥ शुक्रमुवाच ॥ आगच्छतु सुराः सर्वं सन्नद्धा एव मे
 दा ॥ योत्स्य विना मे हं संच सर्वपांचगुणं परं ॥ ॥ देव उचुः ॥ उभयेषां गुरुः शंभुमीशो वेश्य सर्वदा ॥ धर्मश्च साक्षी सर्वपात्रमेव वपि
 तामहः ॥ अस्मांश्च नृणां तुल्यांश्च न हि मस्यामहे वयं ॥ आगच्छतु वयो त्वा मे वज्रवृंहि जगद्गुरोः ॥ कृपया गुरुपुत्रस्य यथायाति महेश्व
 रः ॥ अनेनास्त्रविधास्यामऽप्यस्त्रोत्पामहे प्रभो ॥ ॥ वसोवाच ॥ कालाग्निरुदः संहर्तु विश्वस्य वलितो वरः ॥ हे वत्साले तस्मा
 र्द्धं वको वायुर्दं कर्षिष्यति ॥ भद्रकालि जगमाता ह्यवपे धारिणी ॥ तया दूरं मया सार्द्धं को वा रुद्धं कर्षिष्यति ॥ साहस्रभुजा देवि मुंडमा
 ला विभूषिता ॥ योजनाय न वक्रावदशो विकृता ॥ सप्ततालपमाना वयस्या दंता मया न कः ॥ क्रोशय मा एव जिह्वं च महालोला
 मयं करि ॥ अती वरुद्धाः संतदाभीमा शंकरा विराः ॥ अतिभीमामैवाश्च तदीचरणं कर्मणः ॥ शिवस्य पार्षदाः सर्वे महाबलप
 ए क्रमाः ॥ वीरभद्रादयः स्वराः शनसूर्यशमप्रभाः ॥ सहस्रभुजा शोभस्य फोणे को देशको एतः ॥ विश्वं सर्वं पतुल्यं वको वायो
 ज्ञा च तन्मा ॥ कालाग्निरुदः संहर्तु यस्य शंभोश्च विकरः ॥ शिवस्य त्रिपुरास्य जपतो बलने जसा ॥ यस्यापासुपतास्त्रेण इति
 वार्ये पुत्रकः ॥ भस्मीभूतं भवेद्विश्वं देवतां तस्य का कथा ॥ यस्य अत विभिन्नश्च शंख रुद्रः प्रतापवान् ॥ श्रीहामा पापं दवारः ॥ क

सत्यमात्मनः॥ त्रिकोटिरेकसहस्रलोकस्वीपामाहुतः॥ एधाकवचकंठेचसर्वदेवेष्वेश्वरः॥ मधुकैः ऽभयोर्हंताहिरण्यकशिपोश्चय॥
 सवविभुसमायानिश्चेतस्वीपास्वयं प्रभुः॥ इत्युक्त्वा जगतां धाना विरामवसंसदि॥ उवाच॥ उवाच॥ प्रह्लाद उवाच॥ तमस्तुभं जगद्भानः सर्वेषां प्राक्तनेश्वरः॥ सर्वस्य सर्वताथ किं वक्ष्यामि पुरातनव॥ हिरण्यकशिपोर्हंता मधुकैः
 भयोश्चयः॥ सकलापस्य कलस्य परिपूर्णमस्य च॥ सर्वानात्मनस्तस्य चक्रं नाम सुदर्शनं॥ अस्माकं लोकमस्माश्च शश्वत्कृतिः
 ३॥ सह॥ न तो न त्वं न वा शंभुर्न च पाशुपते विधेः॥ न च काली न शेषश्च न च रुद्रादयः सुतः॥ यस्य लोमसु विश्रानि निखिलानि जग
 तानि॥ सर्वधारस्य च विभोः स्थलास्थलनास्य च॥ षोडशं शोभगवनः स एव च महाविराट्॥ अनेनो न तनः स्थलोन काली वृहती
 तनः॥ आगच्छन्नुत्तुः सर्वैरुद्धं कुर्वन्नुत्तुः प्रतं॥ न विभेमि शिवेभ्यश्च न च पाशुपताह्वयत्॥ तमस्तुभं भगवांश्चिवायश्चिवरूपिणे॥
 तमोऽनेन तस्य साधुभ्यो वैष्णवेभ्यः प्रजापते॥ श्रीकृष्णस्य सादेन निर्भयो हंतिशामयं॥ तमेवामृतं वलनं न दधनं न दुर्भोर्वतं॥ स
 पापेन मत्स्यतो विष्णोश्च विष्णुर्निदया॥ निबन्धाहं स्वदृष्टश्च दर्पाच्च मधुकैः ऽभो॥ इत्युक्त्वा दानवश्चैवो विरामवसंसदि॥ उवाच
 जगतां त्राये पुनरेव च तारद॥ ॥ वल्लोवाच॥ ॥ विनाशकारणं सुदुर्भयो देवदेवयोः॥ सुधीन्वाचारां वत्स सर्व
 मंगलकाराणां तारांभिश्चां देहि मत्सं भिक्षुकाय च वल्लो॥ विमुखे भिक्षुके राजगृहस्थः सर्वपापभाक्॥ ॥ स तनुमार

उवाच॥ स्वकीर्तिरक्षारजेंद्रसिंहलसुराजयोः॥ पश्य भिक्षुर्जगद्भाना तस्य कीर्तिश्च काक्या॥ ॥ स तान उवाच॥ तजितस्त्वं सुदैश्च व
 लेशानपुरो गमैः॥ रक्षितः कृष्णचक्रेण पुण्यवान् वैष्णवः शुचिः॥ ॥ स तं दठवाच॥ यस्यैव देवः सर्वान्माश्रीकृष्णप्रकृतेः परः॥ एवम
 वैष्णवं श्रुत्वा स च केन जितो महान्॥ ॥ स तं कठवाच॥ पुण्यवान् तजितः केन जितः पापी स्वपातकैः॥ पुण्यदीपो नीतिर्वा निपापे नैव वा स
 त॥ ॥ अस्य यदुक्तुः॥ देहि तारं महाभाग चंद्रयाणाधिकं विधेः॥ स्वकीर्तिरक्षसुचिर्प्रार्थयामः पुनः पुनः॥ ॥ प्रह्लाद उवाच॥
 स्थिते स दीप्ते साक्षात्तुहि त्वं विराजते॥ कर्तारं ह्यहिमन्त्रार्थं गुरुश्रुत्वा शंतां वारं॥ शिष्यामधिपत्येव साधुनां गुरुश्वरः॥ गुरोः समर्पितं
 पुर्वसर्वैश्चर्यं मुनिश्वराः॥ वयं भक्त्या श्रयोष्याश्च खगुरोः परितारकाः॥ ते वशिष्ठाः कुशलिनी गुरुज्ञां पालयंति ये॥ प्रह्लादस्यः कृत्वा च का
 रप्रार्थनं कीर्तिं॥ ददौ श्रुत्वा तारं च द्रवलिनं मुने॥ दत्तारं विधुं श्रुत्वा प्रणामा विधेः पदे॥ तमस्तुभं मुनिमाश्च प्रणतः स्वसुरं ययौ॥ वल्लोद
 र्दशितारं च प्रणते सती॥ लज्जया तनूनां च रुदनी गुर्विणी मुने॥ चंदं च प्रणते धाता क्रोडे संस्थापमायया॥ उवाच तारं मलिनाका तारं च
 पामयः॥ तारेभ्यो जभयं मानभयं किं ते मये स्थिते॥ लोभाय पुक्ता खपते भविष्यति वारते॥ उर्वला वलिनाय लानि कामान्मुता भवेत्॥
 प्रायाश्चितेन शुद्धात्मानस्त्रीजोरा दुष्कृतिः॥ सकामा कामतो जातं भजे स्वसुखेन च॥ प्रायाश्चितान् शुद्धासा खामिता पीरिर्जिता॥ कुं
 भीपाके पचते सायाव चंद्रादिवा करो॥ अत्रं विद्या जलं मूत्रं स्पृशेत् सर्वपापदं॥ पापी यस्याश्च तस्याश्च साधुभिः पतिवर्जिता॥

भुं॥ भेजेकेन प्रकारेण कृते कपदेशतः॥ किंवा प्रजाविधा संवा विधानं मनुमेव॥ किंलोत्रं कवचं किंवा दहो एजे महा मुनिः॥ तस्मै वै
 श्याय प्रकृतिः किंवा ज्ञानं ददौ पां॥ साक्षाद्भवत पसाकेन वा प्रकृति सप्तोः॥ ज्ञानं संप्राप्य वैश्यश्च किपदं प्राप दुर्लभं॥ गतिर्विश्व
 एजश्च कावानां वष्टो म्पहं॥ ॥ ना एय ए उवाच॥ एजामंत्रं वसं प्राप वैश्यश्च वैधसा मुने॥ लोत्रं कवचं देवाभ्यां नैव
 पुच्छियं॥ ज्ञानमपामं मंत्रं एजा वैश्यश्च पुच्छो॥ स्वात्मा त्रिका संवर्ध च ततः सुदो व भवसः॥ साक्षाद्भवत त्रेव मूल प्रकृतिश्च
 ए॥ एजे दहो एजा वरं मनुवं वा दितं सुखं॥ ज्ञानं निरुदं वैश्याय ददौ वा नि सु दुर्लभं॥ यदने श्रुतिने सर्वं कृते न पामात्मना॥ नि ए
 हा मनि लिखं दृष्ट्वा वैश्यं कृपा मयी॥ करो द कृत्वा क्रोडन मवेष्टं श्वास वर्जितं॥ येन तं कृत्वा भो वसे मुवाच व पुनः पुनः॥ येन तं व
 ददौ तस्मै स्वयं चैत न्य रूपिणी॥ संप्राप्य चैत न वैश्या रुडो दय कृतेः पुरं॥ न मुवाच प्रसन्ना सा कृपया निकृपा मयी॥ ॥ प्रकृती
 रुवाच॥ वां ह एष हे वस यत्ने म न सि व र्जने॥ खलु त्वम म रत्नं वा न तो वा नि सु दुर्लभं॥ इदं त्वं वाम नु त्वै त्वा सर्व सिद्धि त्वमेव व
 ॥ नु ह नु भ्यां न दा स्या मि न श्वां ल वं च नं॥ ॥ वैश्य उवाच॥ खलु त्वम म रत्नं वामा न मे न हि वां दितं॥ ततो नि दुर्लभं किं वा न ज्ञा
 ने न द भि सि नं॥ त्वये व श एण पत्रो दे हि य द्वां दितं वरं॥ अतश्च ए सर्व सा खं मे दानु म ह सि॥ ॥ देव उवाच॥ अदेयं नास्ति
 मे नु भं दा स्या मि म यं वा दितं॥ यतो वा स्या मि गो लो कं प द मे व सु दुर्लभं॥ तदु स्या तं महा भाग ग द्ध व त्स हरेः पदं॥ स्मरणं व द तां वा

२५

नमचतुर्गुण कीर्तनं॥ अवणभावने सेवा सर्व कृते विदने॥ स न देव वे ल वा नो न व धा भ त्तिल क्षणं॥ जन्म मृज्ज एवाधियमना डन खंडनं
 ॥ अ ए ह र नितो काना ए वि रे व हि सं त नं॥ न व धा भ त्तिल ही ना ना म स तां पा पि तां म मि॥ भ क्ता ख रु त त्रि मा श्र वे ल वा जि वि नः॥ जी व मृ क्ता श्र नि
 ध्या मा ज न्ना दि पी वि र्जिताः॥ शिव शो ष थ धर्म श्र वण विष्णु मे ह वि ए द्॥ स न कु मा रः क मि त्ः स न क श्र स नं द नः॥ वो दुः पंच शि वा य स्तो
 तार द श्र स ता न नः॥ भृ गु र्म री चि ड्वा साः क श्र म पः पु ल हे गि॥ मे ध सो तो म शः शु क्तो व शि षः क्र नु रे व च॥ व ह स्य तिः क र्द म श्र श क्ति र
 त्रिः पा श रः॥ मा र्कं डे यो व लि श्रै व प्र ह्ना द श्र ग ए श्वः॥ य मः सूर्य श्र व रणे वा यु श्रं डो रु ता श नः॥ अ कृ पा उ लू क श्र ना डी ज घो ज ए यु ज
 ॥ ना ए य एणः क र्म शो ष इं ड श्रु त्वा वि भी ष णः॥ न व धा भ त्तिल मु क्ता श्र कृ ल स्य प र मा म नः॥ स ते म हा नो ध र्मि ष्ठा भ क्ता नो प्र व ए ल था॥ ये
 न भ क्ता म न दं शा जी व मृ क्ता श्र स न नं॥ पा पा प हा ए ली र्था नो ए धि वा श्र वि शो प ने॥ दु र्दै व स प्र स गौ श्र स प्र णी पा व स्र धा॥ अधः
 स प्र न्ना ता ला स न ह ला ड मे व च॥ स वं वि धा नो वि श्वा नो स य्वा ना स्तो व पु त्र क॥ स वं व प्र ति वि श्वे प्र व ल वि ष्णु शि वा द यः॥ दे वा दे व
 र्च य श्रै व म न वो मा न वा द यः॥ स र्वा श्र म श्र स र्व त्र सं ति व क्ता श्र मा य या॥ म ह हि लो लो म कृ पे स ति वि श्वा नि य स्य व॥ स षो ड्शी
 शः कृ ल स्य वा त्त न श्र म हा वि ए द्॥ भ ज स त्प पं व्र ल नि र्म नि गु ण मु य ते॥ प्र कृ तेः प र मी शा तं कृ ल मा त्मा त मी सि तं॥ नि
 री हं च नि ए का रं नि र्वि का रं नि रं ज नं॥ नि क्का भं नि र्वि रो धं च नि र्ग तं दं स ता त नं॥ स्वे द्वा म यं स र्व रू पे भ क्ता नु ग ह वि ग्र हं॥

तेजःखलपंपरमंदातारं सर्वसंपदां ॥ ध्यात्वा साध्यं दुर्गा एवांशिवादीनां योगिनां ॥ सर्वैश्वर्यं सर्वं प्रपन्नं सर्वैश्च सर्वकामदं ॥ सर्वो धारं च
 सर्वज्ञं सर्वानंदकरं परं ॥ सर्वधर्मप्रदं सर्वधर्मज्ञं ज्ञानरूपिणं ॥ सर्वधर्मस्वरूपं सर्वकारणकारणं ॥ सर्वं सर्ववीजं च त्वत्तत्रैव
 भाविनं ॥ सर्वबंधुस्वरूपं सर्वमंगलकारणं ॥ सुखं दं मोक्षं दं सां पारं रूपं च भक्तिदं ॥ दायं धर्मं देवैश्च सर्वसिद्धिप्रदं सदा ॥ सर्वं
 दनिरिक्तं च नश्वरं कृतिमेतदा ॥ परात्मानं शुद्धं पीयूषं नमं शिवे ॥ यथा सुखं गच्छ वत्स भगवन् नमो शत्रे ॥ कृतेति ह्यक्षरं मंत्रं एता
 एतत्कृत्वा सदा ॥ हुक् पुष्पं ज्ञात्वा दशलक्षामितं जपं ॥ दशलक्षं जपेत्तैव मंत्रं सिद्धिर्भवेत्तु ॥ इत्युक्त्वा भगवन् नित्यं त्रैलोक्यं ॥ श्री
 य ॥ वैष्णो नत्वा च तं भक्ता जगाम पुष्करमुने ॥ पुष्को हुक् नत्वा संप्राप कृष्णमीश्वरं ॥ भगवन्मा प्रसादेन कृष्णदा सो वद वत्स ॥
 ॥ ॥ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुराणे नारायणनारायणोदसंवादे प्रकृतिषोडशोऽध्यायः ॥ ६० ॥ ॥
 नारायण उवाच ॥ एता येन क्रमेणैव भजेतां प्रकृतिपरं ॥ न ह्ययं नमो भगवद्देहोक्तं क्रमस्त्वय ॥ स्नात्वा च मम हाराजः कृत्वा
 सत्रयं तदा ॥ स्वकांगस्य मंत्रोणां भूतशुद्धिं च कारय ॥ प्राणायामं ततः कृत्वा कृत्वा च संख्यो धनं ॥ ध्यात्वा देवीं च मन्त्रं यो वका
 एवाहनं तदा ॥ पुनर्ध्यात्वा च भक्ता व पूजया मासभक्तिः ॥ देवाश्च दक्षिणभागे संस्थाप्य कमलातया ॥ संपूज्य भक्तिभावेन भक्ता
 परमधार्मिकः ॥ देवसंघं प्रभावात् देवाश्च पुरा नोद्यते ॥ भक्ता व पूजया मासविधिपूर्ववत् नाराद ॥ गणेशं च दिनेशं च वह्निं विष्णुं च

२६

वंशिवां ॥ देवसंघं च संपूज्यं नमस्कृत्य विचक्षणः ॥ तदा ध्यायेत् महादेवीं ध्याते नानेन भक्तिः ॥ ध्याते वत्स मदेष्टे कं परं कल्पनं दं
 मुने ॥ ध्यायेत् त्रिसं महादेवीं मूलपदं निमीश्वरिणं ॥ ब्रह्मा विष्णु शिवादीनां प्रजापत्यां सनातनीं ॥ नारायणीं विष्णुमां यो वैष्णवीं विष्णु
 भक्तिः ॥ हिंसां प्रियां कृष्णशक्तिं कृष्णं वैष्णवीं सर्वस्वरूपं सर्वं सां सर्वो धारं पतारं ॥ सर्वविद्या सर्वमंत्रं सर्वशक्तिं स्वरूपिणीं
 ॥ सगुणं निर्गुणं सत्मां वारं खेदो मयी सती ॥ महद्विलोचनं तनी कृष्णसोऽङ्गं संपत्ता ॥ कृष्णप्रिया कृष्णशक्तिं कृष्णपुष्पाधि
 देवतां ॥ कृष्णसुतो कृष्णपूजा कृष्णवशां कृष्णमयी ॥ नम्रको वनवर्णी भां सूर्यकोटिसमप्रभां ॥ ईशं दायं सत्तास्यां भक्तानुय
 हुको नरां ॥ दुर्गा शतभुजा देवी शतदुर्गा विनाशिनी ॥ त्रिलोचनप्रिया सा धीत्रिगुणं च त्रिलोचनां ॥ त्रिलोचनस्वरूपं च सुखा
 दं चंद्रसेषां ॥ विष्णोनी कवरी भां मालती मातुलमंडिता ॥ वर्तुलवामवक्रं च शोभीतसमो हनी ॥ रत्नकुंडलमुपेतगं दध्यत
 विराजिता ॥ राधा दक्षिणभागे न विष्णोनी गजमौक्तिकं ॥ अमृत्यारत्नवज्रतां प्रवर्णे परिविधनी ॥ मुक्तापत्तिं विनिश्चेकदंतपंक्ति
 पुशोभितां ॥ पद्मविवाधरोक्षी च सुप्रसन्ना सुमंगला ॥ चित्रपद्मावली स्यात्कपोलपुगमुज्ज्वला ॥ कलरी विंउभिः सार्द्धं मधुसूद
 नविंदन ॥ सिद्धविंदुनाशश्च झाल मध्यस्थतो ज्वला ॥ शरन्मध्याह्नकमलप्रभा मोचनलोचनां ॥ वायुकुजले रेखायां सर्वतश्च स
 मुज्ज्वला ॥ शरन्मध्याह्नकमलप्रभा मोचनलोचनां ॥ कोटिकंदर्पला वण्णलीला निदिनविग्रहा ॥ त्रिबिहासनस्थो च समुद्रमुकुटो

लथा॥ साहसुभाकादिफलैश्चनेतिनाद॥ अथकं व्याधिहीनं च सशृंगं वक्ष्यमाणं नितं॥ विशुद्धमविकां गं सुवर्णपुष्पमेव च॥ शिशुना
 वलिना सत्तर्हतिपुत्रं चंडिका॥ हृदं नेवपुत्रं नंदं चैव वांधवं तथा॥ धने वैवाधिकागेन हीमगेन प्रजांतथा॥ कामिनीं गमगेन
 काणेन प्रानंतथा॥ घटिकेन भवेत्सुविघ्नं चित्रमस्तके॥ हतं मित्रं भाष्यं पृष्टं श्रीः पुष्पहीननः॥ मायावीमां च त्रिणीतं श्रुयतां
 सुनिसन्नम॥ वक्ष्याम्यथर्व वेदोक्तं फलहारिणीति क्रमेः॥ पितृमातृविहीनं च पुत्रकं व्याधिर्जातं॥ विवाहिनं हीक्षितं प्रेक्षा विही
 नकं॥ अजाकं विशुद्धं च सख्यं मूलकं वं॥ तद्वधुभ्यो धनं दत्त्वा क्रीतं मूल्यानि लोकनः॥ स्नापयन्नाचनं धर्मी संपन्नवत्प्रवदनेः॥
 मालेधूपैश्च सिद्धौ दीधिगोचरादिभिः॥ नंत वर्षे प्रामयित्वा वाहो वयवतः॥ वर्षेनेव समुत्पजेदुगीयेतं प्रवेदयेत्॥ सख्युसीसं
 द्यात्मायाधिमेव च॥ इत्येवं कथितं सर्वं वलिदानप्रसंगतः॥ वलिदत्त्वा च लब्ध्वा च धत्वा च कवचं वं॥ प्रणम्य दंडवत्पूज्य मोदया
 क्षिप्राय दक्षिणो॥ ॥ इति श्रीबालवेवर्त्तमहाप्रणोपनिषदे नाएयण नादसंवादे उगीपात्र्याने सकलाश्चिंतमाः
 ध्यायः ॥ ६१ ॥ ॥ नाद उवाच॥ श्रुतं सर्वं महाभाग सुखासकं वं॥ ज्योत्रं च कवचं प्रजापतकं च वदपुत्रो॥ ॥ नाहयण
 उवाच॥ आद्यायां बोधयेदुगीमूलेनैव प्रशयेत्॥ उन्नेष्ट्वा च नंदं लब्ध्वा प्रकण्ठाय विस्मर्जयेत्॥ शार्पुशोक्तं वम्यां तु कृत्वा देव्याश्च बोध
 त॥ पर्याजानवाधिं कृत्वा फलमाप्नोति मानवाः॥ मूलायां तु प्रवेशेन मन्त्रफलं लभेत्॥ उन्नेष्ट्वा च नंदं लब्ध्वा राजपेयफलं लभेत्॥ क